

ДРАМСКА БАШТИНА

Кул
на
Ср

Жарко Лазаревић

САМРТНА КЛЕТВА

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

МУЗЕЈ ПОЗОРИШНЕ УМЕТНОСТИ СРБИЈЕ

Библиотека

ДРАМСКА БАШТИНА

Издавач

Музеј позоришне уметности Србије
11000 Београд, Господар Јевремова 19

Одговорни уредник

Миодраг Ђукић, директор

Главни уредник

др Зоран Т. Јовановић

Уредник и приређивач

Душан Ч. Јовановић

Ликовно-техничко решење

Ново Чогурић

Штампа

„Србоштампа”, Добрачина 6—8, Београд

Тираж: 500 примерана

Жарко Лазаревић

САМРТНА КЈЕТВА

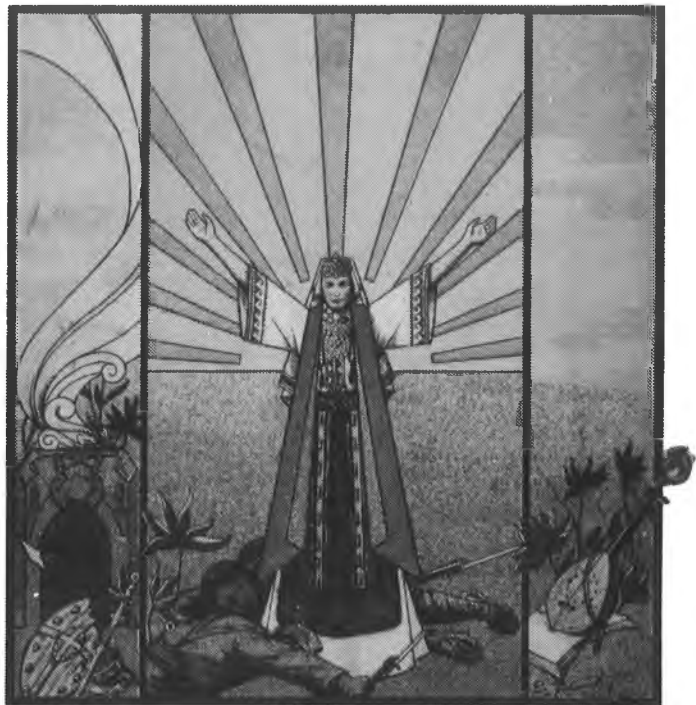
Трагедија у пет чинова
седам слика

Београд, 1996.

Лица:

ПРЕЛИМИР, кнез Требињски
РУЖИЦА, кћи му
ДЕСПА, другарица Ружичина
ПРЕДРАГ, посинак
СТЕФАН, жупан Хумски
МИЛЕСА, жена му
ЉУБИНКА, кћи Стефанова
ЉУБИША, син Стефанов
МИХАЈЛО, четник
ДРАГОШ, дворанин Прелимиров
ГЛАСНИК
ЧАСЛАВ, побратим Љубишин
I ДВОРАНИН
II ДВОРАНИН
III ДВОРАНИН
I ВОЈНИК
II ВОЈНИК
ГРОБАР
ЧУВАР

Војници — дворани — догађа се у Требињу — свршетком
X века — за време жупанских времена

Илустрација Д. Јовановића за драму *Косовска трагедија*
Ж. Лазаревића из 1913. године

І ЧИН

С л и к а І

ПОЈАВА І

Дворана Прелимирова, са једне и друге стране столови. За столом седи Прелимир сетан пред њим државне хартије.

ПРЕЛИМИР

Тешко је време настало, за земљу јадну ту,
А раздор јоште руши наду ми сву;
И већ кад морам, ја да се борим с душманима злим,
Зашто да војска раздор ми не да, да мирно спим.
До кога кривица то је, што војска буни се сад?
Дал' владар није добар, те војску мучи јад?
Већ давно чекам гласника да чујем вест,
Дал' војска већ је мирна ил' букти плам,
Неслога та ми клета, донеће само срам.
Војска ми хоће промену да учини ту,
Да место Стефана старог поставим Љубишу.
Па нека тако буде, некага заступи син,
Одобрих избор војсци па шта би с њим?
Кад војска тако хоће, нек буде то.
Јер може после бити још веће неко зло.
Ал' гласника још ми нема, а што ли то?
Ево ми Драгоша, шта ли хоће тај?

ДРАГОШ

Опростите добри господару!
Што ћу часак да вас узнемирим.

ПРЕЛИМИР

Зашто синко имам да ти праштам,
Кад ми ништа још скривио ниси,
Већ говори, жељу да ти чујем.

ДРАГОШ

Хвала на тој речи господару!
Дошао је млади другар Драгов,
Мога милог младог господара,
И хтео би с вама да говори.
За дозволу дођох да вас питам.

ПРЕЛИМИР

Реци тамо младоме витезу,
Нека одма право к' мени дође.

ДРАГОШ

Учинићу тако, господару! *(излази)*

ПРЕЛИМИР

Давно ченам гласе од Стефана,
Па сам жељан да их што пре чујемо,
Са неслогом што је учинио,
Која њему у свој војсци влада.
Дал' је војска већ сва умирена?
И витез'ма воља испуњена?
Дал' већ војсци Љубиша је глава?
Дал' се налог већ мој испуњава?

ПОЈАВА II

ЧАСЛАВ

Добар дан вам светли господару!

ПРЕЛИМИР

Добра т' срећа млађани Србине!
А какве ми носиш гласе сине?

ЧАСЛАВ

Поздравље вам светли господару,
Од Стефана доброг господара,
И његове светле породице.
Поруке ми од мог господара,
Да за гласе добре вама јавимо,
Да је војску своју умирио.
И Љубишу својега јединца,
На чело је војсци поставио.
И војска је радосно примила,
Свога дичног младога главара.

ПРЕЛИМИР

То ми је мило што је учинио,
Јер му сина одавно познајем,
Као храбар својега витеза,
А бејаш му већ и наменио,
Да заступи оца свога стара,
Али војска учини то сама,
Избравши га за свога главара.

ЧАСЛАВ

Господар ми још је наручио,
Да ће вама у походе доћи.
Да вам сина својега прикаже,
Као главног војске старешину.

ПРЕЛИМИР

Мило ми је па и радујем се,
Што ћу видет' младога витеза.

ЧАСЛАВ

Ја не могу да се не похвалим,
И пред вама светли господару!
Да од мога младог господара,
Нема нигде лепшега витеза.

Ни лепшега ни јуначнијега.
Па у име војске благодарим.
Што тај избор и ви одобрите.

ПРЕЛИМИР

И мени је мило ко и војсци,
Што сам нашо достојну замену,
Баш у сину старога Стефана,
А једва ћу још и дочекати,
Да он мени у походе дође,
Јер одавно нисам га видео.
Па сам жељан да га млада видим,
Јуначнога и достојанствена.
Тако ћеш ми Стефана поздравити,
И младога сина му Љубишу,
Да се одмах моме двору крену,
Јер их жељно ја већ очекујем.

ЧАСЛАВ

По жељи ћу учинити вашој.

ПРЕЛИМИР

А ти млади витеже Чаславе,
У мом ћеш се двору одморити,
Па се онда на пут хитро крени,
И однеси поздравље им моје:
„Да ми Стефан одма одговори,
Када ће ми с' породицом доћи”
А сад одох да Руници јавим,
Да се спрема друштво ће јој доћи.
И њезина мила другарица,
Стефанова драга јој Љубинка. *(одлази)*

ЧАСЛАВ

Сад сам један налог учинио,
Ал' како ћу други учинити?
Од Љубише мога побратима,
Како ли ћу ја Руницу наћи?
И то саму светлу госпођицу,
Да јој поздрав од Љубише кажем.

Он ми рече да се добро чувам,
Од Предрага да ме не опази.
Нено иде да ли он то није?
Морам ићи да ме не затече.
Сасвим сама у својему двору.
Али она ако она буде?
Па још можда да ће бити сама?
Мог'о бих јој и писмо предати.
Склонићу се иза овог зида,
Па ћу видет' да ли она није. *(скрива се)*

ПОЈАВА III

РУЖИЦА

Али сам ти ја несрећна Деспо,
Што ли сам ја тол'ко сагрешила.

ДЕСПА

Шта је теби мила другарице,
Те си тако сетна невесела?
Да те није бабо понарао?
Или сам те тешко увредила.

РУЖИЦА

Није моја другарица мила,
Ти ме ниси ништа увредила,
Нити ме је отац покарао.
Него сад ми добри отац рече,
Да је сада гласник долазио.
И донео добре оцу вести,
Ал' помисли моја верна друго,
Какве гласе гласник му донесе.
Да је сада млађани Љубиша,
Целе војске Стефанове глава,
Да су сви му здрави и весели.
Ах, Љубиша није се сетио,

Да бар једну речицу напише,
Већ је мене и заборавио.
А љубављу он се мени клео,
Да о мени он једнако мисли.
Ето друго зашто сам ти тужна.

ДЕСПА

Чудна ли си ти добра Ружице,
Кад га тано брзо осуђујеш.
Од куд знадеш да те заборавља?
Можда гласник није био веран,
Па Љубиша у њем вере нема.

РУЖИЦА

Добро сам ја Деспо размислила,
Гласник није туђинац ни био,
Нити војник ког он не познаје,
Већ је био друг му понајбољи,
Кога давно зове побратимом.

ДЕСПА

То је онда Часлав овде био,
Што је пређе са њим долазио.

РУЖИЦА

Јесте Деспо то је Часлав био,
Његов другар и побратим мио.

ДЕСПА

Па ти ипан не требаш да тужиш,
Нити да га тако осуђујеш,
Можда није десио се туда,
Кад је гласник нама полазио,
Или није могао га наћи.

РУЖИЦА

Ти га Деспо опет много браниш,
Да је хтео десио би с' туда,
Да је хтео могао га наћи.
Али видиш да он није хтео,
Па сам друго сад већ уверена,
Да ме нинад није ни волео.

ДЕСПА

Ти си Ружа много неправедна,
Кад без ичег њега осуђујеш.
Кад се будеш једном уверила,
Онда суди онда га презири.
Ал' ја знадем господар Љубишу,
Да он тебе неће оставити.
Шта ли би ти рекао Љубиша?
Да се сада од некуд појави,
Толико зар вере у њ' ти имаш?

РУЖИЦА

Ох, не реци више тако Деспо.
Сад тек видим, да сам слаба јако,
Можда грешим, право велиш Деспо,
Али грешим од љубави веруј,
Те сам с' тога врло неправедна,
Па га одма тако осуђујем. *(тргне се)*

ПОЈАВА IV

ЧАСЛАВ

Тешка вам је оптужба Ружице,
За мог јадног доброг побратима.

ДЕСПА

Откуд овде господар Чаславе?

ЧАСЛАВ

Није лепо што ја прислушнихвах,
Зато молим да ми опростите,
Јер ми није та намера била.
Већ сам чек'о на вас госпођице,
Да од мога милог побратима,
Донесем взм искрено поздравље.
Ал' срећа ме ето послужила,
Те сам овде у добар час био,
Да неправду са њега оперем,

Јер страшни га суд је осудио.
Да је све то ухом својим чуо,
Ни свом уху не би веровао!
Ал' жалосна истина је била.
Ево за вас светла госпођице,
Од Љубише читава књижица,
А не само неколико речи.
Нити би вас он заборавио,
Нити би вас тако осуђивао,
Као што ви њега осудисте.

РУЖИЦА

Опростите господар Чаславе,
Што сам тако неправедна била,
Те пред вама тако показах се,
Љубишине недостојна љубве.
Ја се кајем, ах кајем се горко,
Па вас молим да хрђаве речи,
Не јавите вашем побратиму.
Ја сам већ сву казну искусила,
Што сам брзо веру изгубила,
И сумњала речима Љубишиним,
Ох, та ја сам најгора невера,
Презрите ме и омрзните ме,
Ја се кајем грозно и ужасно,
Ја сам грозна ја сам неверница.

ДЕСПА

Па шта збориш мила другарице?
Ти од бола не знаш шта говориш.

ЧАСЛАВ

Ја сам томе целом јаду кривац,
Јер ја сам се много одоцнио,
Ченајући на вас госпођице.
Ја му нећу ништа говорити.
Љубиша вас **много поздравео**.
И писмо вам то по мени **дао**.
Па вас молим да одговор дате.

РУЖИЦА

О хвала вам на вашој утехи,
Захвалите много побратиму,
На поздраву на топлу његову.
Ја те волим, ја те љубим силно,
Сад још више него пређе што сам.
Одма седлај помамне хатове,
Право дођи у дворове наше,
Сад тек видим колино те љубим.
Ја његово не прочитах писмо.
Он ми јавља да ће скоро доћи.
Ја те љубим силно и искрено.
Једва ченам да се на пут кренем,
Да вас видим да ти чујем речи.
Предајте му и поздравите га. *(преда)*

ЧАСЛАВ

О хвала вам у његово име.
Дичите се госпођице њиме.
Он је храбар он је витез прави.
А лепу је снају ми изабрао,
И са њоме могу да се дичим!
Како ће тек лепо погледати,
Румен руна поред бела крина.

РУЖИЦА

О хвала вам на речима лепим,
Ја их нисам јоште заслужила,
А дал' сте ми грешку опростили?
Ја је никад заборавит' нећу.

ЧАСЛАВ

То је било ко да није било.
Ја сам на то већ заборавио.

РУЖИЦА

Хеј шта ради сада мој Љубиша?
Кога тако неправедно грдих.

ЧАСЛАВ

На вас мисли о вама говори,
Дал' се нада да сам овог часа,
Баш о њему свама говорио.
А сад знам да с' нестрпљењем чена,
Мој повратак а и добре гласе.

РУЖИЦА

Похитајте па му однесите,
А ја ћу га жељно очекиват,
С дана у дан када ће да дође.

ЧАСЛАВ

Нећете нас дуго ни чекати,
Док Љубиши ја однесем гласе,
На коње ће одма ускочити,
Па ево га право двору овом,
Нао тица на гњезду својему,
Да јој кобац тиче не однесе.
Опростите што ја задржах се,
Па сте мало Љубишу ружили,
Само зато што сам очени'во,
Да вас саму у дворани нађем,
Јер ми тако Љубиша наручи.
А сад кад сам налог извршио,
Хвала вама на пријему лепом.
Журићу се двору Љубишином,
Да не чека дуго на одговор,
Па се може јоште забринути.
А сад збогом светла госпођице.

РУЖИЦА

Збогом пошли, господар Чаславе,
И хвала вам на гласима вашим,
А Љубишу много поздравите.

ДЕСПА

Јесам право говорила Ружо,
Да не кривиш својега Љубишу,
Зар Љубиша тебе да остави,
Та пре би се с' душом раставио.

РУЖИЦА

Хвала теби моја мила друго,
Хвала теби на речима врлим,
Ти ми увек анђео чувар беше,
Ходи да те сестрински загрлим. (љуби је)
О мене је Предраг обмањив'о,
Говорећи све против Љубише,
Ал' сад видим да то тако није.
Слушај Деспо да ти читам писмо.
Миле речи што Љубиша пише,
Ах љубим га силно веруј Деспо,
До сад много али сад још више.

ДЕСПА

Ја ћу пазити да ко не наиђе,
А ти читај само читај тише,
Јер ти знадеш да га Предраг мрзи,
Јер га увек теби окривљује.

РУЖИЦА

Не рече ми Деспо, побратим му,
Он је храбар он је витез прави,
Од како је још поглавар пост'о,
Још је лепши још је он дичнији.
Ја те љубим љубим силно и искрено,
Једва ченам да се на пут кренем.

ДЕСПА

Ево неког брже кри то писмо,
Ако Предраг овамо наиђе,
Онда друго и ми пропале смо.

РУЖИЦА

Ту крај срца место му јэ.

ПОЈАВА V

ПРЕДРАГ

Добар дан ти мила моја сејо,
Добар дан вам госпођице Деспо,

Ви сте нешто радосни у лицу,
Дал' сте какве добре гласе чули?
Или сте ми добар сан уснили?
Па га саме тако тумачите.

РУЖИЦА

Радосна сам мили мој рођаче.
Добила сам добре гласе неке,
Од нашега доброг пријатеља,
Љубишина оца и Љубише.
Да су здраво да се не бринемо,
Јер Љубиша сад је војсци глава.

ПРЕДРАГ

Опет о њем то сам одма знао,
Да их нисам никад ни питао,
Боље бих је онда учинио.
Али нена доћи ће то време,
Кад ће њега она омрзнути,
А мене ће морати волети.
Добро кад се и сада сетише,
Да и вама коју реч напише.
Сигурно се већ толико хвале,
Нао да су господари свима,
А понајпре нејаки Љубиша.
Место није баш ни заслужио,
То је милост њему учињена.
А иначе не би ни добио.
Он је нејак он је само за то,
Допануо доброг гласа, славе,
Што је њему отац Стефан стари,
Па где стане он га свуда хвали.

ДЕСПА

Неправедно ви то говорите,
Љубиша је добар јунак био,
Још у боју се Грцима јаким,
Он је себи славу задобио.

РУЖИЦА

Па је њега јоште цела војска,
За главара себи затражила,
А није му милост учинила,
Ко што рече ти Предраже брате.
Није лепо то од тебе било,
Да га тако осуђујеш овде.
Јер је друг ти па то није лепо,
Па ма да је и истина била.

ПРЕДРАГ

И шта вам је баш толико стало?
Да од њега добијете гласе,
Кад он није то ни заслужио.
Ваљда вам се Љубиша удвара?
Па он вам је стара удворица,
Само да би до висине дош'о.

РУЖИЦА

То нит' беше нит би опет било,
А од тебе није лепо брате,
Ти си мене сада наљутио,
Никада ти опростити нећу.
Хајдмо Деспо имам посла нека,
Да навезем онај појас лепи.
Требаће ми да неког наградим.

ПРЕДРАГ

Љутите се ал' ја то не марим,
То сам знао да је учинио,
Само да се додвори Ружици.
Али чеће оно учинити,
Што је себи тако одвајо,
Док је мене у овоме двору.
Зар да љуби други ову ружу?!
Што је овде код нас одгајена.
То никада, никад бити неће,
Тако мене, тако моје среће,
Што да не би Ружица се звала.
Предрагова него Љубишина.

Они веле брат јој јесам неки,
Ал' то није у истини тако.
Они мене малог су узели,
Кад сам осто' ја без родитеља,
Па су онда мене неговали.
Ал' ја нисам њезин брат рођени,
Зар ми она не мож' љуба бити?
Само докле Прелимир сад дође,
Баш ћу о том њему говорити.
Мој бабајко таст ће мени бити,
Макар на ме сатана се дигла,
Само неће Љубишин' се звати.
А већ Ружа попустиће лано,
Избрисаће Љубишу полако.
Докле само напуним јој уши.
Хо, ал' то ће баш потанко бити,
То не могу од никога крити,
Али све ћу ја то савладати.
Та за љубав те Ружице рајсне!
Чувај ме се од сада Љубиша!
Јер ћеш за њу ти одговор дати.
Ето неког, ко ли то долази?
Да ли није господар Прелимир?
Или Драгош слуга Прелимиров?

ДРАГОШ

Опростите млади господару!
Дођох мало да собу поспремим.

ПРЕДРАГ

Је ли био ногод данас овде?
Од Стефана или од Љубише,
Код мог оца а твог господара?

ДРАГОШ

Јесте био млади господару,
Дош'о гласник и донео гласе.

ПРЕДРАГ

Ко је био да ли га познајеш?
Је ли војник или старешина?

ДРАГОШ

Долазио Часлав господару,
Ваш пријатељ како мени рече.
И донео...

ПРЕДРАГ

Што ми ниси одма то јавио?
Него сад ми туда поручујеш.
Знаш ако те још један пут нађем,
Да ме опет о том не известиш,
Тешко теби тешко твојој глави.
Ти ми много по свом ћефу радиш,
Ал' ћеш њега једном добро платит!
За сад ћу ти ово опростити.
Шта је хтео гласник од Стефана?

ДРАГОШ

Опростите добри господару,
Нисам хтео да вас ја разљутим.
Нисам вама о томе јавио,
Зато што је господар ту био.

ПРЕДРАГ

Добро, добро шта је даље било?

ДРАГОШ

Донео је од Стефана гласе,
Да је свога сина поставио,
За главара целој својој војсци,
И да ће нам скоро долазити.
У походе оба господара.

ПРЕДРАГ

Је ли био гласник код Ружице?

ДРАГОШ

Донео је неко писмо само,
Па је после од нас отишао.

ПРЕДРАГ

Тако ми је, над знам шта се спрема,
Али неће тако опет бити,
Докле има Предрага живота,
Од тог ништа опет неће бити.
Иди сада Драгоше одавде,
Кад ја одем онда ћеш ту доћи,
И свој пос'о онда учинити.

ДРАГОШ

Разумем вас, светли господару,
Учинићу по жељи вам светлој. *(оде)*

ПРЕДРАГ

Ах, да ми је само писмо оно,
Ја бих њега после научио,
Како треба да се војник влада,
Према дому свога старешине.
Али нека, он ће већ да страда.
Ја то тамо морам додати,
А са њим ћу њега оборити,
И Ружицу са њим одвојити.
То би писмо предао јој оцу.
Да му свани приступ ту забрани,
Зато што га није заслужио.
Ал' то ипак не сме Ружа знати.
Али ипак ја то удесићу.
Па то писмо ја нећу предати.
Али где је оставила писмо?
Само писмо да у руке дође,
Да га није она сагорела?
Ох Предраже, хуе ли си среће!
Па шта ченам ано добрим неће,
А ти силом, онда силом прети,
Ваља да ћеш тако што успети.
Ах, Љубишу, сада мрзим грозно,
Ја га више погледати нећу,
Само ано сад то није позно.
Зар тај већи од мене да буде?
Па још срце да му моје нуде.

Пре то не сме никада да буде.
Јер Ружицу ано он ми узме,
Ко да ми је срце он узео. (седа за сто)

(Пауза)

Грозне ми мисли по глави се врзу,
О што ми то досад не рече он?
Он ме је чув'о он ме негов'о,
Па ипан за то нисам му син.
Па чији сам ја, што ми не рече?
Кад год га питам, он ме се клони,
Шта хоће онда да кажем тим?
Нека га зебња прождире јако,
Тад блед је, ћути ко ладан кам,
О то ја морам, хоћу да знам!
Овде су књиге, овде су дела,
Државне ствари, хартије све.
Хоћу да тражим име матере.
Хоћу да видим чиј' сам ја син?
Шта ли је ово? Хартија нека.
Где, то је оно што тражим ја.
Предрага мати беше Гркиња!
Не то нисам ја, то је други ко.
А отац? Отац му беше Прелимир!
Ха, ту смо сад! Ово треба ми.
О, дакле ја сам му син, ил' не.
Мати Ружице није л' Софија?
Да, али не беше Гркиња, о не, не!
Сад знам ја све, и ја сам син,
Ал' незаконити, несрећни син.
А отац беше, отац и њен, и ми смо род,
О дал' да бегам сада одавде, сад знадем ја,
Ко сам и шта, не, никада!
О, шта се зби?
Где реших загонет чудну оца мог.
За то ми дакле не рече, чиј' сам ја син,
Што ниси добро закључ'о оче, ти си сам крив.
Ја не би знао, чиј' сам ја син, док си ти жив.
Ружица још о том не зна, а он јој не сме рећ',

Сагорем ли хартију ову, ја нисам више му син.
Јер доказ је ту. *(показује хартију)*
О чим ми Ружица, дође, рећи ћу њојзи све.
Ох, ја је силно љубим. *(затвара брзо орман)*

РУЖИЦА

Нећу са њим баш да проговорим,
Јер ме грдно он је наљутио,
Не знам, зашто он мрзи Љубишу?
Шта је њему он зло учинио?
Зашто њему то да буде криво?
Што Љубишу тако водем мога.
Па брат ми је ја и њега љубим,
Као сестра брата јединога.

ПРЕДРАГ

Ох, над је угледам само,
У њеним очима видим,
Све што се лепотом зове.
Заборавим и бол и тугу,
Душа се блажи, срце заигра,
Па хоће да ми пробије груди.
Ни сунце није никада лепше,
И када се јавља кад зора руди.
Опрости ми моја мила Ружо,
Што те љутих, ја то нисам хтео.

РУЖИЦА

Опраштам ти, ја ти праштам брате.

ПРЕДРАГ

Опет брате, нећу брат да сам јој.
Зашто Ружо мене братом зовеш,
Брат ти нисам и не могу бити.
Нит' нас једна родила је мајна,
Нит' смо деца од оца једнога.
Ја сам овде код вас одрастао,
А никакве везе рода немамо.

РУЖИЦА

Што ти то сад на ум паде брате?
Ја сам тако видиш научила,
Пошто смо ми заједно одрасли,
А мој те је отац посинио,
Па по томе ја те братом зovem.

ПРЕДРАГ

О мучно ми да јој проговорим.
Ал' ја нећу да ти братац будем,
Опрости што ћу сад ти рећи,
Што ја могу, што ми огањ пламти,
У прсима чим ти се приближим.
Ја те љубим, више него себе!
Ја те љубим ватрено и силно!
Ја те молим, буди моја Ружо!
О та спаси и мене и себе.

РУЖИЦА

Шта би ово? Шта си наумио?
Шта говориш? Ја те не разумем.
Шта изрече? Јер то брат говори!
Не булазни брате мој Предраже,
Никад твоја бити љуба нећу.
Где је ћерна оцу снаја била?
То је грозно то не може бити.
Зар да сестра брату љуба буде,
О то никад и не може бити.
Црна би се земља отворила,
И обоје у њу би пропали.
То је страшно, о то је ужасно!
Какве мисли дођоше ти брате,
То ми више немој помињати.
Нит' спомињи нит' се чему надај. *(полази)*
Ох, што морах од свог брата чути. *(одлази)*

ПРЕДРАГ

Ја те више сестро не познајем.
Нит' си сестра нити си ми била.
Нити икад братом да ме зовеш.

О, и ти га нећеш спомињати,
Нит' споменут' нит' ћеш му се надат',
Та ђаволу душу ћу продати,
Али нећу, ја сам туговати,
Туговаћеш и ти несретнице,
Манар мене и живота стало.
А и он се неће носит' главе,
Па ако га тако јошт' и славе.
О погани изрод, тај Стефанов,
Тај да мени у свачем пркоси.
О тај пркос скупо ће га стати,
То рећи ћу и пред светом целим,
Ја ћу завет тачно испунити,
Да се неће он њом оженити,
Предраг јоште докле живот има.
О сатано, и ти помози ми,
Ал' ја њега морам оборити.
Нек ме жива са огњем сагору,
Ако то не будем учинио.
Смрт је њему пресуда од мене,
Па нек' страда и он што је љуби.
А и она онда ће да страда,
Ја ћу им' се грозно осветити,
Та освета биће ми наслада.
Моје срце сада само мржњу носи,
Ко му на пут стане, она ће да носи. (одлази)

(З А В Е С А П А Д А)

II ЧИН

Слика II

ПОЈАВА I

Соба у дому Стефановом. Са прозора гледа се у врт, крај прозора седе Љубинка и Милеса. Љубинка нешто везе.

ЉУБИНКА

Где нам је мајко Љубиша?
Нешто је сада замишљен,
Од како узе војску у руке.
Боље да није, та он је још млад,
Са толком војском и брига има,
За њега оне још нису тек.
Доста је брига и отац им'о,
Што је у војсци провео век.

МИЛЕСА

Па тешно сад је ал' после не,
И он ће да се млад навикне.
Па он је био у борби већ,
Која му донесе и славу још.
А ја се стара поносим њим,
Каквога сина имам витеза.
И он је мени сада нада, моћ.
Кад њега видим да је радостан,
И ја сам стара онда весела.

ЉУБИНКА

Ал' мати он је нешто невес'о,
Знадеш ли узрок драга мајчице?
Ја ћу ти рећи мени каза' он,
Ал' немој да му о том говориш.

МИЛЕСА

Реци ми кћери, што би крила ти,
Љубиша ништа од ме не таји.

ЉУБИНКА

Он воли мамо, воли искрено.
Ружицу, милу ћерку Прелину,
А моју другу, лепу девојку.
Писмо јој посла сад по Чаславу,
И жељно чека његов повратак,
Да чује шта му ради Ружица.

МИЛЕСА

Вид'о је кћери поглед материн,
И ако он ми ништа не рече.
Ал' њега срам је да ми говори.
Стиди се мајке синак убави,
И сад се шета само шумицом,
Или у врту седи усамљен.
Где никог нема, никог не чује,
Па о њој мисли, за њом тугује.
Он сада воли мир и тишину,
И цвркут тица њега збуњује.

ЉУБИНКА

Ено га мајко у врту доле,
Шета се стазом и кида цвеће,
Где каку дивну прави китицу,
И пева неку песму чујеш ли?

МИЛЕСА

Па ено кћери с'њим и Часлава.
Ти рече да је к' Ружи отиш'о.

ЉУБИНКА

Зато је мајко тако весео,
Чуј како дивну пева песмицу?
Часлав је дош'о дон'о одговор.
Дал' да га зовем? Је ли мајчице?
Да видим шта му пише Ружица?

МИЛЕСА

Па зови кћери нека дође час,
И ја бих хтела да чујем тај глас.

ЉУБИНКА

Љубиша, Љубо, ено се окреће,
Оди за часак мајка зове те.

ЉУБИША

Ево ме сејо сада долазим,
Докле ти ниту цвећа нанупим.

ЉУБИНКА

О баш ја доброг имам брата, гле,
Чак цвеће носи у знак милости,
Сад знадем мајко да је добар глас.
Та ружа њега воли мајчице,
Имаћу нога звати снајчице,
Она је добра као анђео.

МИЛЕСА

Ал' ако отац то не допусти?

ЉУБИНКА

О њезин отац, њој да не даде.
То неће никад, он да учини,
Што она воли он јој одобри,
А и он воли мајко Љубишу.

ПОЈАВА II

ЉУБИША

Ево ти сејо лепе китице,
То сам ја својом руком узабр'о,
Где како дивно цвеће мирише,
После јутарње благе росице. *(даје јој)*

ЉУБИНКА

Хвала ти брате, дивна китица,
А где у среду била је ружица,
Шта значи брате то? *(смеје се)*

ЉУБИША

Та ћути сејо немој викати.
А што ме зовеш ти добра мајко?
Треба ли што год да ти учиним?

МИЛЕСА

Звах те сине, да те упитам,
Зашто си тако врло весео?
Па што не дођеш к'нама овамо?

ЉУБИША

Па ето мајко, данас слободан,
Прошетах мало вртом, стазицом.
А песма ми се сама отела.
Зар не смем бити мати весео?

МИЛЕСА

А ко то рече сине Љубиша!?
Па ти се одма срдиш на мене.
Ја нећу више да ти говорим.

ЉУБИНКА

Знаш зашто мати он је весео?
Хоћу ли рећи је ли Љубиша?

ЉУБИША

Па реци но, ако ти што значи?

ЉУБИНКА

Па ето Часлав отуд дош'о је.
Од Рунице твоје поздрав дон'о је.
Јел' није то? *(смеје се)*
Ти се не љутиш? Је ли Љубиша?

ЉУБИША

А од куд знаш ти то?

ЉУБИНКА

Па ето видиш да знам ја све.
А гди је Часлав што не зовну га?

ЉУБИША

Па ето мајко сада чула си,
Немој се одма на ме љутити.

ЧАСЛАВ

Ко се то љути, зар мајна Милеса?
Кад има сина таквог витеза,
Говор'те мати јесте ви то?

ЉУБИНКА

А гле Часлава?

МИЛЕСА

Од куд ти сине?

ЧАСЛАВ

Господару, мати ја однесох вест,
Да је мој побратим сада сила сва.

ЉУБИНКА

А нисте били ни до снаје ви?
За ког ја радим овај ситан вез,
Него за снају. Је ли Љубиша?

ЉУБИША

Ухвати ме деде сада ти.
Па јесте сестро, јесте мајчице,
Дон'о је гласе и од Рунице.

Здрава је она здрави су сви,
Па ту сте и ви поздрављени.
Зову нас тамо и у походе.

ЉУБИНКА

Хоћемо л' ићи је ли Љубиша?
Ја знам да би први похит'о.

ЧАСЛАВ

Ал' имам побро шта и водити,
Кад поћеш с'њоме двору овамо.
Лепу си снају мени изабро.

ЉУБИНКА

Зар и ти пређе н' њима Чаславе?
Какав си ти то наш побратим?
Ко зна хоће ли од тог бити што,
А ви о некој снајни сањате.

МИЛЕСА

Па ваљ'да синко снаху добићу?
Па манар која ја се радујем.

ЉУБИНКА

Ал' гди је мати отац отиш'о?
(Чују се трубе, узбуна добоши, пушке)

ЧАСЛАВ

Брате шта је то?
Узбуна нека, хајде брже хајд!

ПОЈАВА III

СТЕФАН

Та где си сине, где си Љубиша?
Трчи глас дође, Грци долазе.
Спреми сву војску, одма полази.
Чаславе и ти одма иди с њим.
Па паз'те мудро учините ви,
Ја не могу, стар сам вама остаје,
Венац славе, венац победе.

ПОЈАВА IV

МИХАЈЛО

Господару гласнику је већ ту,
Има важну вест.

ЉУБИША

Ако пусти га одма Михајло,
А ти и војску одма спреми сву.

МИХАЈЛО

Разумем господару! *(одлази)*

ЉУБИША

Љубинна дај ми други мач,
Не помаже сада плач.
А ти Чаславе иди предводи,
Ево и мене одма за тобом. *(Часлав одлази)*
(Чују се трубе, добоши)
Таман над хтедох да се одморим,
Да мало срцу своме одол'м,
Ал' боље то!
Први пут идем ко главар војске,
Видећеш бабо славу, победу,
Ко лаф ћу одма јурнути сада,
Живот ил' смрт, нек виде сви,
Ја имам духа имам храбрости.
А после одма ићи ћу там,
Да славу моју њојзи предам.

ЉУБИНКА

Ево ти мач. *(даје му)*

ЉУБИША

Од куд тај плач?
Зар ја се сејо рату радујем,
А ти ми плачеш, сејо не брини.
О бритки мачу, служи ме добро,
За руку те нећу, ни питат ја,
Већ сечиво оштро теби говорим,
Туп ћеш бити од сечења.

ПОЈАВА V

ГЛАСНИК

Господару!
Силна је војска на нас напала,
Грци су жесток отворили бој,
Војска је спремна на вас чена се.

ЉУБИША

Има ли још што?
Јесу л' наше побијене страже?

ГЛАСНИК

На жалост јесу светли господару!
Хоћу л' јавит' старом господару?
И хоћу ли помоћ да тражим?

ЉУБИША

Не треба мени помоћи.
Док мени срце у прсима куца,
Помоћ ми не треба, нећу ни да зна,
Са својом војском борићу се ја.
Ти иди сад у бојни ред,
Ни један неће остати ми ту. *(показује руком)*
Јави ту наредбу.

ГЛАСНИК

Извршићу тако господару. *(одлази)*

МИЛЕСА

О пошљи сине пошљи Љубиша,
У тебе људи је мало за бој.

ЉУБИША

О немој ме мати само бунити,
Не треба мени помоћ ничија.
Ил' ваљда да ми пошаље Предрага,
Нећу ја то! Сам ћу успети.

А ако л' паднем пашћу ипак сам,
Само за помоћ, нећу да знам.

ЉУБИЦА

Ал' помоћ брата ипак помоћ је.

ЉУБИША

Рекох ли једном.
За тућу помоћ нећу да знам,
Војска ми је спремна, борићу се сам.

СТЕФАН

Право имаш сине!
У своју уздај се мишицу,
И храбро буди вођ.
С' тим ћеш прославити себе.
Само ти мудро ради, то ти је савет мој.
Па мора бити тако, ко и план што је твој.

ЉУБИША

Та ја сам жељан боја, па ето ми сада,
О али ће душман, грозно да настрада.
Па Србин је увек тврди челик био,
Ко се са њим бори тај је бојак био.
Идем. — Збогом мајно, збогом оче мили,
Збогом, и не плачи моја сестро драга,
Победа мора ипак бити наша,
Та љубављу вашом победимо б' врага.
Видиш селе како вес'о у бој идем,
Зар ја да погинем?
Кад падне много ханџара доле,
Кад више нема нигде војника,
Још ћу жив бити.
Сад збогом оче, реци имаш сина,
Ура! Победа је увек уз Србина.
(Напољу чује се) Ура!

(ЗАВЕСА ПАДА)

II ЧИН

Слика III

ПОЈАВА I

Дворана Прелимирова. Ноћ. Улази Предраг са свећом и иде полако столу.

ПРЕДРАГ

Црна ми ноћца она склопити не да.
И нигде мира немам, нешто ме голицало.
Што ли ћу, овде Боже? Које је ово доба?
О црна мисли! У памети ти си ми само.
Па коме да се тужим, кад немам мајне оца,
Нит' знадем где ми мати, о реч је сама слатка.
А како ли је то кад мајку имаш своју?
То ја не знам. За мене то је тајна.
Ја још не изговорих, о мајко, мили оче,
О ја за сласт ту не знам. Ја сам сироче.
Па ипак ако легнем, ја у сну жену видим,
Бледа, мучена лица, ал' ја је не познајем.
Гле ево слике неке, познат ми је лик,
То је та жена, у сну је виђам ја.
Да она је, она, њу видим сваку ноћ,
Она ми шири руке, виче ме у помоћ!
Па ко је ова жена? Откуда слика та?

Гле ево потписа! *(чита)* Марија стоји ту,
Прелимиру за успомену.
Тек сада лик ти знам, о мајко та то си ти!
О сад ти слику види, несрећан син.
Језа ме нека пројма. Одкуда слина ту?
Дал' она мене зове у ову дворану?
Гле, ево неког. Ко ли је то? *(гаси свећу,
скрива се за заклон од других)*
Ко ли то још тумара по црној ноћи?

ПОЈАВА II

*(Прелимир улази са свећом
узбуђен у плавој хаљини)*

ПРЕЛИМИР

О, да слике зле! Мир ми не да још,
Не могу она склопит' сву драгу ноћ.
Све ми се она јавља *(види слику)* а ево слике гле!
Ја је и заборавих. *(спази свећу)* Ал' од нуд свећа ту?
Дал' још ко руши мир и тишину?
Има ли кога овде? Мучи ли кога јад?
Нема одговора. Никога нема зар?
Зар њена душа још лута, кроз мрачну ноћ?
И свуда мене прати, та њена сен.
Заслуга то је моја, не натерао ли је ја,
Да узме отрова?
О јадна Марија! О прва љубави моја!
Дал' ти своје чедо тераш, да пита свани час,
Чујеш ли оче, не оче, реци ми ко сам ја?
Јесам ли ја син твој, Ружичин мио брат,
Ако ли нисам, онда реци ми чиј сам син?
Ал' ја, та ја му не смем рећи, син си Маријин,
А ја, ја сам ти отац, убица материн.

ПРЕДРАГ

О да грозног сна! Сневам ли ја?
Не, ово је јава, да јава — паклена,
Гле, како отац дрхће, о грозни убица!
Сада бар мајку знадем а знам и оца.

ПРЕЛИМИР

Још младић над сам био, љубљах ватрено.
Гркињу, лепу, младу именом Марија.
Клек јој се љубави, срећом за њу да живим ја.
И да ће она само љубав се назвати моја.
Она ме љубљаше жарко, реч'ма ми верова,
Ал' вреде л' што год речи, пакосних зверова?
Иђах до некоћ тамо, донде не добих сина,
Ал' над то се зби, не одох више ја.
Она ме мољаше дуго, ал кад је не чух ја.
Двору се моме крену, на тужбу оцу мом.
Ал' он је нехте ни чути, у гневу љутом свом.
А она од туге, бола, отровом скрати век,
А дете Предрага малог, остави но аманет.
Ја га очувах лепо, ко' свано сина свог,
Ал' другог сина не добих, хтео је тако Бог.
И кад се ожених, са лепом Софијом,
Ја добих само кћер, а сина више не,
Јер оде и она Богу, још исте године.
И тако сада имам и кћер и сина свог,
Ал' мира нигде немам, тешко ме казни Бог.
Па ето тако лутам, по двору као дух,
И не смем сину да речем, за тајну ту.
Како и да му откријем, мајке судбину.
Само да нађем овде, крштену хартију,
Да ли је још ту, у своме скровишту?
Ал' где је, где је само, ево је нема ту!
А пре неколико дана, ту она беше још.
Где сад је нема, та то је загонет!
Где сада може бити, куда се деду та,
Несретна хартија? — Где шта је ово? *(изненађено)*
Од куда ово ту? А сад се сећам тек.
Кад коме смрзне живот ево му лек. *(пружа)*
Некол'ко капи течности ове, и то је све.
Наљући отров то је, из биља што добих ја.
И то се још те чува?
Чуј, како ветар хуји, ал' страхотна је ноћ,
Ох како страшна је судбе моћ.
Где дал' будан сам ја? *(трља очи)*
Ко пак'о да је неки, ко неки чујем шум,

Провалу неку видим, ено Руже гле крај ње,
Не иди даље Ружо, о чуј свог оца глас!
Гле, даље још иде, ох ужас, о ужас!
И ено, већ јој је крај, не даље...
И сурва се, ено паде, са стене голе те.
Ох, страхоте! *(као буди се трља очи)*
Није истина, гле слике нема више,
О хвала ти Боже, што то је само сан.
Та мира нигде немам, ма био и будан.
За шта ја дођох овде? Нешто ме вуче ту.
Ко неко да ме зва? О чуда, о ужаса!
Ја кључ код себе носим, и нико не би ту,
Па ипак ко ми узне, несретну хартију?
Умор већ осећам, сан ми склапа очи,
Ал' ном се спава, кад тисућу страва у њој има!
Грозан је овај живот, са којим живим ја,
Дал' јоште тако кога, гони несрећа.
Па и ове зидине, за ме су страшне већ,
Ја стрепим и од њих, не смем да гледам,
Јер где год погледам, она је ту.
Од кад ја не знам, шта је то поље?
Шта је то цвет?
Нарав ми так'а не тражим друштва,
Не тражим свет.
Под танким теретом душа ми стење,
Колено клеча, тежак ми је ход.
Где покој да нађем да одпочињем?

ПРЕДРАГ

(Излази иза заклона, прилази полако и гледа да ли спава)

Он тражи покоја, о чудна исповест,
Што дође до ушију мојих.
Да почивам, да почивам! Где ћу?
Покоја да нађем? Доста — сад је доста!
За овака дела у пак'о се иде.
Да грозног призора што гледах ја,
Дал' добро чух ту има отрова.
Па мени отров треба, а он га има ту.
Ал' како да га добавим? Гле кључ је ту!

Спавај ти, желим ти сладан сан.
Гле ево бочице! Пуне су отрова.
Да грозне течности, грозно је дејство му,
Једну ћу боцу узети, и то ми је много.
Требаће ми нек' ми је увек ту.
Час освете се приближује. *(затвара орман)*
О гле како почива, ко јагње невино,
А душа му је пан'о, срце отровно,
И то је мој отац? А ја сам му син!
Па нисам ни ја бољи, већ ћу га достићи,
Чинећи недела, ал' морам се осветити.
Што мислим, морам постићи.
Ни он нема сна, а немам га ни ја!
По ноћи лутамо сами, као зла духа два.

ПРЕЛИМИР

Грозна ти је судбина.
Предрагне ти си мој син.
Па шта учини?

ПРЕДРАГ

А ту се и ја спомињем.
Грозна ми судбина, марим ли ја!
Зар може што горе бити од овога?
Мржња у срцу моме само станује,
У мене нема љубави, ја не знам шта је то?
Ја добро никад не чиним, ја чиним увек зло.
Па хоћу судбину бољу, на што ми?
Мени не треба. Ја никог не волем.
Једном сам волео, ал' прође све,
Ја њу волах жарко, ал' она мене, не.
Од тада више никог не волем.
Ја на то и не мислим!
И то што живим, то је судбина,
И што год чиним, гони ме судбина.
Ја ништа више и не осећам,
Још само освету и та је грозна.
Јер све је грозно што ја измислим.
Па мора да је и то судбина.
Проклетство.

ПРЕЛИМИР

Проклетство, то беше последња твоја реч,
И оно се испуњава, брзо ужасно.

ПРЕДРАГ

Гле, он ме претече. Чусте ли реч?
Последња реч мајке на самрти,
Била је то, проклетство!
Гле! он се буди, бежи Предраже.
(Предраг стане иза његових леђа да га не види)

ПРЕЛИМИР

Да грозног сна! Ето покоја!
Јер само уморну главу прислониш,
Ти видиш пак'о видиш грозоте.
Што нигде јоште ниси видео.
Овде је студ, а ја сам у зноју сав.
Хеј људи, људи! Грозан сам снιο сан,
Још се од њега плашим.
О што не свиће дан?!
Страх ме је и да говорим.
Свуд видех истине! Проклетство!
Та реч ми у ушима зуји,
Гласи јој потоњи.
Зар и деца да носе све?
Што учиних грехе ја? *(зарони главу у руке)*
Тешна је њена клетва, грозне су речи,
Још ми у ушима зуји, самртни јој глас,
Ко да то беше скоро, и ако има већ,
Више од четврт столећа.
Громови да грме бесно, звона да звоне сва,
Па и кроз ту страхоту, чуо би речи њене,
Које ли продиру кроз ум, кроз срце,
И срж у костима ми се леди.
Проклет био и ти и пород твој.
Како ја завршавам, завршили тако и ви,
Ко ја што пијем отров, пили га сви.
А ово несретно дете, што ти остављам.
Оно ће бити мој осветник.

ПРЕДРАГ

Ја да је осветим, то ми је рекла мати.
То је последња жеља, њена последња реч.
О ти демоне црни! Ти ниси човек,
Ти си зао дух. *(извуче мач и разбије лампу)*
(Прелимир скочи уплашено)

ПРЕЛИМИР

У помоћ! У помоћ! *(пада)*

(З А В Е С А П А Д А)

III ЧИН

Слика IV

Башта у двору Прелимировом, са свију страна шума и цвеће. На средини сто који постављају дворани.

ПОЈАВА I

I ДВОРАНИН

Хајде пожури, чујеш матори!
Кроз који часак, ево господе,
Па ће те скупо, боца коштати.

II ДВОРАНИН

О то је дивно, то је прекрасно!
Кад каква гозба овде прави се,
Бар могу добро да се напијем.
У твоје здравље младићу!
Бочицу ову испијам!

III ДВОРАНИН

Полако, полако сунђеру!
За нас се баш не сећаш?

II ДВОРАНИН

Не бој се, има вина још,
Не могу буре цело попити,
Ово је сада за мене само.

III ДВОРАНИН

Да ми бар један пехар наточи,
Да ти га славно наздравим.

II ДВОРАНИН

Врло паметно брате говориш,
Дед хоћу да чујем здравицу.
И чисту хоћу да видим чашицу.

III ДВОРАНИН

Колико капи, кол'но године,
И свака вина, добро родила.
Здрав ми и чио,
Матори био, па вино пио.
Макар ти нос и црвен био.

II ДВОРАНИН

О жив ми био, та ти баш вреди,
На још пи', вино не штеди.
Та имаш вина да те удавим,
Ал' нећу само вино да кварим.
А за ме баш ништа не марим.
Где оног тамо, како купује.
Па кад нас почне после издават',
Све ћемо ситно оро играти.

III ДВОРАНИН

Па иди њега мало понуди,
Нек и он буде наш саучесник.

II ДВОРАНИН

А је ли светла, красна девице?
Ви нас баш тако, ништ' не фермате?
Да нисмо што год увређени?

I ДВОРАНИН

О каква част другару,
Што старији рече, млађи послуша. *(све попије)*

II ДВОРАНИН

Ево ти сада, и ми немамо.

III ДВОРАНИН

Ево иде неко, брже на пос'о.

I ДВОРАНИН

На пи боцу, чујеш матори?
Јер нит' сам узо, нит' донео ја.

II ДВОРАНИН

Кад умеш пити, умеш и крити.
Ја сам са њом квит.

ПОЈАВА II

ПРЕЛИМИР

Пожурите децо нек је готово,
Победницима у част дајем то.
А шта то држиш ти?

I ДВОРАНИН

Ето бришем боцу, беше прашљиво.

II ДВОРАНИН

Гле, како лаже лија лукава.

ПРЕЛИМИР

Па та ти боца не треба.
Данас ми овангом пехар спремите.
Пожурите само!
И ви ћете добит' напојницу. *(одлази)*

II ДВОРАНИН

Ја сам већ моју, сада смирио,
А сада ваше на ред долазе.
Ох ал' ће грло да се подмаже,
Док само одврнем славину.

I ДВОРАНИН

А је ли ти стари принање?
Ти си мени иш'о на подвалу.
Да не беше на боци прашине?

II ДВОРАНИН

Твоја би леђа онда направили. *(чују се трубе)*

III ДВОРАНИН

Хај'те људи, ето знак су дали,
Да долазе гости, витези.

II ДВОРАНИН

Е баш ми сада рачун покварише.
Сад сам баш хтео да је напуним. *(одлази)*

ПРЕЛИМИР

Ето већ долазе!
Ја треба, да сам весео.
И покрај моје муке, несреће,
Све ми у глави неко проклетство,
Шта ли ћу јоште доживети ја? *(одлази десно)*

ПОЈАВА III

РУЖИЦА

Нема га. Рече ми да ће доћ'.
Ох он је победилац.
Колико се само мољах творцу,
Да га сачува, и да му моћ.
И он се враћа, срећа прати га.
Ал' ја ћу га ипак норити,
Зар да без знања, и без помоћи,
Он у бој иде сам.
За љубав моју, зарад мене он чини то.
Да буде славан, да се прослави.
Да своју снагу и своју мишицу,
Да живот прегоре.
Без да ја знам.
Ох већ ми срце од радости пара,
Чак је скоро ту,
Над ћу га угледати.
О где си Љубиша?

Да у овом мирисном врту,
Где цветић цветак љуби,
Паднем ти у загрљај.
Ох како бих блажена била.
Гле ево неко иде. Да ли је он?
Ено га жури амо, да то је он.

ПОЈАВА IV

ЉУБИША

Анђелу срца мог? Залуд те моје очи траже?
О, чекаш ме дуго?

РУЖИЦА

О, чини ми се, цео је век!
Ал' шта је то, та ти се рањен!?

ЉУБИША

Јесам, ал' твоје миле речи, благи су мелем.
Крај тебе над сам, бол не осећам.
У сваком ти погледу видим небо плаво,
У сваком ти погледу видим души рај.

РУЖИЦА

Ал' зашто без знања очева ти оде у бој?
Зашто да мени се бар не јавиш, драгане мој.

ЉУБИША

Морадох тако, па ипак свани тренут,
Беше посвећен теби.
И бисер речна капља, у јутрењем зраку,
И сјајна звезда у црном ноћном мраку.
Беше ми ти. Са њима о теби мислих,
Поздрав по њима слух ти!

РУЖИЦА

То чиних и ја. Ја на те само мишљах,
Бојаш се за живот твој.

ЉУБИША

О звездо моја, санче љубави,
О лепшег часа не желим ја.
Одавно сам овај часак снив'о.
Па и у сну бејаш у њему уживо.

РУЖИЦА

О ти си данас много несташан,
Може нас ко год спазити.

ЉУБИША

Од велике душе радости,
Па зар ми кратиш пољуб.
Ја зарад њега у бој иђах.
И победи то ми је награда.

РУЖИЦА

Награду драгане добићеш,
Из овог овде пехара.
Кад отац ти наздрави здравицу,
А с'њом још ћеш нешто добити.

ЉУБИША

Хоћу ли добити Ружицу?
Нек' то ти буде награда,
Ја боље не тражим.

РУЖИЦА

Часак тај већ близу је,
Па онда мируј, доста је.
Ја одох оцу — јавићу,
А ти жури другима,
Јер дуго на те ченају,
Још може који наићи.
Па ће нас овде затећи. *(одлази)*
Пожури само драгане!

ЉУБИША

Из овог овде пехара,
Напиће мени здравицу,

А сњом, ћу добит' Ружицу.
Тај цветак нежни мирисни,
Ох, та на крилима летећу,
Од силне радости друзима. *(одлази)*

ПОЈАВА V

ПРЕДРАГ

(Који је дотле био скривен иза цвећа)
Из овог овде пехара,
Напиће мени здравицу,
А с' њом ћу добити Ружицу!
То рече он, то рече Љубиша,
Где слепог случаја где их доведе,
Да будем сведок њиног састанка,
Да гледам како други милује,
Да слушам речи љубави њихове.
Сам ме је сатана послао.
Зар није ово часак освете?
Последњи ти пољуб беше Љубиша.
Он однесе победу, њега славе сви,
Њему у част гозба прави се,
Њему се рука Ружице даје,
Њему се чини све, ал' доцкан је,
Кад ја не бејаш — среће те,
Нећеш ни ти, биће ти бар крај,
Па иди у пак'о, иди у рај.
Све ми је једно, ал' морам мрет'.
Докле ја тужим, ти да уживаш,
Док ти спаваш, да бдим ја.
Ти љубве снове сањаш, а ја немам ни сна.
Хе, ваљда је и то судбина.
Одавде ћеш узети смрт,
Смрт ће ти бити награда.
Где већ пуни су вина сви.
(Извади бочицу са отровом и сипа у пехар)
Где отров како ври.
Још мало вина сипаћу,
Нек брже живот узме му.

Сад ходи испи, прими награду,
Што ти је Предраг давно спремио.
То ће ти уједно и причест бити.
Замка је спремљена, мржња је оплела,
Ја дужност своју учиних, идем сад,
Да веселог видим победиоца.
Пст! Неко иде, ко ли је то?
Да ме не затекне биће зло.
Овде ћу чекати.

II ДВОРАНИН

Ха, совра већ је спремљена,
Господе нема још?
Бар један пехар да испијем,
Гле, како је као суза.
Хајд' овај баш ћу попиту,
Да пробам вино из златних пехара.

ПРЕДРАГ

Шта да ти чиним?
Кад хоћеш сам, пробај, на!
Да видиш како је злато варљиво.

II ДВОРАНИН

Гле ноге већ ме издају,
Много сам вина попио.
Ох, тешко ми је...
Изгорех... во... де...

ПРЕДРАГ

Брзо му дође смрт,
Ал' попи све у кап.
Еј јадни старче, бедна дртино,
Што ми учини посла толико.
Не вредиш ништа.
Кад се истрезниш, мислим устаћеш.
Ти пијан, идеш и на небо.
Ха, ха, ха!

(Узима пехар. Сипа опет из боца вино и меће отров)

Да којим случајем отидох,
Старац би заменио подлаца.
Ал' мени ђаво помаже, он ми говори,
Остани освети се!
Ето ти опет пехара,
Златан, сваког примамљује.
Ал' злато није криво том,
Што за њим грамзи, па се превари. *(одлази)*

ПРЕЛИМИР

Да храбрости велике што је показа,
У овом боју млади Љубиша.
Са такоm војском у бој летети,
И још победити.
Данас ћу да га лепо обдарим,
Даћу му кћер!
Одавно млађан за њом лудује,
Па кад и живот свој већ жртвује,
Слави, победи само због ње,
Онда право је, да је добије.
И Ружа воли њега искрено,
Па већ је данас тако радосна,
Да ме једнако моли, милује,
Да њу му поклоним.
Па што да неби танвом витезу,
Поклонио кћер ми јединицу?
Ох, како ја сам радостан!
А смем ли да се радујем?
Ја још страхујем од грозног сна,
Тешко је да неће бити несреће.
О свет је овај тако паностан,
Већ је утон'о у море пакости,
И то је живот?!
Ни један часак мира, радости.
Ено је иде као кошута.

РУЖИЦА

Јеси ли весео, драги оче мој?
Бар једном да те видим радосна.

ПРЕЛИМИР

О јесам кћери јесам радости,
Над си ми ти само весела,
И ја се стар онда веселим.

РУЖИЦА

О хвала богу једном оче!
Над и ти с'нама проговориш,
Бар по коју реч,
Увек си тужан, увек жалостан,
Само се шеташ, ништ' не говориш.

ПРЕЛИМИР

Данас сам кћери ево весео,
Па над ћу бити ако данас не?
Данас ћу тебе кћери обећат,
Нашем јунаку, нашем Љубиши.

РУЖИЦА

О хвала оче!
О ти си добар, ти си предобар.
То ће му бити најдража награда.

ПРЕЛИМИР

Гле како је весела,
Као год срна, као кошута,
Ко анђ'о да је сишо с'небеса.
О Боже, па зар и она да испашта,
За грехе моје! — То је неправда!
Она је невина, она не слуги,
Шта је њен отац учинио?

РУЖИЦА

О оче мој! Што си замишљен?

ПРЕЛИМИР

Чујем, надо моја.

РУЖИЦА

Хоће ли скоро доћи витези?
Где су до сад?

ПРЕЛИМИР

Тек што не дођу кћери,
Уморни су док се одморе.

РУЖИЦА

Љубинка нам није дошла оче,
Нит' родитељи јој.

ПРЕЛИМИР

Војска је преким путем дошла,
Па нису им' јавили, кћери.
Ал' доћи ће они.
Ми ћемо задржати Љубишу,
Докле нам они не дођу.
О баш бих волео видети,
Старога друга Стефана,
Како се стари радује,
Синовој срећи, победи!

РУЖИЦА

Одох да зовем Деспу, одмах ћу доћ',
Нек' се и она радује. *(одлази)*

ПРЕЛИМИР

Она се радује, а ја страхујем,
Још нешто се мора десити.
На души носим неку грозну сумњу.
А не знам где јој је извор!?
Одакле она потиче?
Да ми је врело пронаћи,
Спрема се бура, оченујем је,
А моје се сунце очајно бори,
Да је сузбије.

ПРЕДРАГ

Паклени створе, зла те судба чека,
Ја ти нујем ланац, освете,
И ти мораш пасти.
Па земља нек' се тресе!
Замка је моја готова,
Да те прими у загрљај,
Пакла, моје освете. *(склони се)*
Ево их иду, иде моја жртва.

ПРЕЛИМИР

Сам Бог нек помогне,
Ако ли га има.
Ја сам нејак за то.

РУЖИЦА

Ето их иду оче. *(гледа иза кулисе)*
Ох, како се овом часу радујем.

ПРЕЛИМИР

Чуј ме кћери!
Кад га ја речју поздравим,
Ти ћеш му додат' пехар тај.
Из твоје руке нека добије.

РУЖИЦА

То сам баш желела,
Да му ја сама предам,
И њему ће бити милије.

ДЕСПА

Баш си ти срећна Ружице,
Из твоје беле ручице,
Примиће своју заслугу.

РУЖИЦА

Ено их оче, само погледај.
А знаш ли да је рањен Љубиша?

ПРЕЛИМИР

Чуо сам кћери,
Ал' није рана љута, опасна.

ДЕСПА

Не бој се Ружо, све то проћи ће,
Чим једном твојом руком превижеш.

ПОЈАВА VI

Долазе Љубиша, Часлав, Михајло и још неколико старешина. Како који дође клања се.

ПРЕЛИМИР

Добро ми дошли, моји соколи!
Добро ми дошли, победници!

ЉУБИША

Срећни смо господару!
Што са победом дођосмо,
Да вас поздравимо.

ПРЕЛИМИР

Хвала вам јунаци!
Допусти сине да те загрлим,
Јер заслуга теби припада,
Па онда твојим другима.

ОСТАЛИ

Тако је господару!
Он је победилац.

ЉУБИША

Без ваше помоћи друзи,
Не бих победио ја.
Зато за победу заслуга,
Свима нам припада.
Јер јуначни сви се борисмо.
А не само ја!
Господару, друзи су моји заслужили,
Исто као и ја.

ПРЕЛИМИР

Хвала вам свима, витези!
Неће вам изостат' награда.

ЧАСЛАВ

Блага вам реч господару!
Довољна нама је награда.

Јер своје отаџбине син,
Сваки је дужан, над је потреба,
Да крвљу своју, за њу пролије.

СВИ

Тако је господару!

ПРЕЛИМИР

Хвала вам синови!
А моме дичном витезу,
И вашем младом главару,
У знак све моје захвалности,
Још један даћу видан знак.
Да би му рану олакшао,
Што је у боју задоби!
Дајем му кћер своју једину,
За верну љубу његову.

СВИ

Живео господар!
Живео Љубиша!
Живела дична Ружица!

ЉУБИША

Хвала господару!
О овом часу радости,
Што моје срце осећа,
То ја не могу изрећи.
Ал' тол'ко могу рећи вам,
Да ваша кћер, лепа Ружица,
Превелика је за ме награда,
За дело које ми учинисмо сви,
Ал' зато увек готов сам,
Да на ваш миг ми једини,
Живот свој свагда жртвујем.
А Ружица у мени наћи ће,
Достојну себи одбрану.

ПРЕЛИМИР

Хвала ти сине Љубиша!
Те речи тебе су достојне,
А сад у здравље твоје,
Нек вино рујно пије се.

РУЖИЦА

Прими из моје руке Љубиша,
Рујнога вина пехар злаћани.

ЉУБИША

Хвала Ружице!
Овај ми пехар најслађи биће,
До данас што сам попио ја,
Јер твоја рука мени даде га.

СВИ

У здравље светле Ружице,
И њеног заручника. *(пију)*

ПРЕДРАГ

Све је свршено.

ЉУБИША

Ох мени је зло!
Воде, изгорех во - де. *(пада придржи га Часлав)*
Ово је отров у пехару.

РУЖИЦА

Отров, шта зар ја,
Зар ја ти дадох отров?

ЧАСЛАВ

Воде, брже воде дајте! *(трче за воду)*

ЉУБИША

Во-де из-го-рех . . .
Ружи-це то ми је награда,
Од тебе отрова?

ПРЕЛИМИР

Ох, Боже дал' то значи онај, грозан сан.
Проклетство!

ПРЕДРАГ

Проклетство самртно!
Осветник је ту! *(нестане га)*

РУЖИЦА

Ох није драгане, одкуд отров ту?
Зар ја да теби дам' отрова?

ЉУБИША

Ох, збогом мајко збогом сестрице,
Место награде, добих смрт.
Збогом Ружице, ја ти праштам,
Предраг је крив. *(издахне)*

ПРЕЛИМИР

Самртна клетво, ти их постижеш.

РУЖИЦА

Не иди Љубиша, чекај ево ме.
Идем и ја стобом. *(убоде се, крв се види)*
(потрче да је задрже али доцкан, онда пада)

ПРЕДРАГ

Проклетство! Осветник је ту!

ПРЕЛИМИР

Ах! *(сруши се онесвешћен)*

(З А В Е С А П А Д А)

IV ЧИН

Слика V

*Гробље, капела поред ње седи Предраг, држи мач.
Ветар дува.*

— мала почивка —

ПОЈАВА I

ПРЕДРАГ

О како ветар расхлађује ми чело.
Дал' он још воли ме само?
Ил' не зна шта сам ја учинио,
И он би ме оставио.
О мајно, грозна је твоја клетва!
Грешан је избор твој, да ти ја будем осветник.
Ето учиних! Овде су обдавде жртве у вечном сну.
О, ја! О, ја им завидим.
Слушај како ветар, умилну песму ми пева,
Само се он мене не боји, он не преза.
Он ми је само пријатељ — други нико, не.
Где како се носом мора, ја не заслужујем.
Сваки чим ме угледа, он утекне.
Па нека их, ја немарим за њих.
Ја чувам овде мир, да нико не наруши,
Нека уморне душе спавају.
Нек' нема је тишина, нек' мирни су ту.

У хладном загрљају, нена ме проклињу.
Полако да их не пробудим. *(слуша)*
Спавају још, ништа се не чује.
Ох, код њих нема злобе, пакости.
Ту влада љубав, мржње нема.
Хеј, срећни су они.
А овај свет? Он је пропао,
У море зла, море пакости,
У море мржње, море подлости.
Овде је вечни мир, нема тишина,
Само што ветар песму шапуће.
Шта видим! Неко се ено прирада,
Да им' и овде мир наруши,
Оди подлости. *(скрије се)*

ПОЈАВА II

ГРОБАР

(носи кључеве и уже и амове)

Две младе душе санан бораве
Па дођох да их овде обиђем. *(откључава)*

ПРЕДРАГ

Гледај хијене!
Чувај се звери, да т' не преседне.
Ха, ту смо јел'?

ГРОБАР

Авет! Да грозне авети. *(побесне)*

ПРЕДРАГ

Гле утече ми звер,
Што ли му мач кроз срце не пројурих,
Да га за црну земљу принујем.
Зар дош'о амо да тражи стрви сад.
И мир ми руши, ову тишину.
Сад ћу га овде чекати.
Не смем да их саме оставим. *(крије се)*

ГРОБАР

Да ли то авет беше?
Или ми машта створи слику ту?
Да се прекрстим ваљда ће утећи.
Нема је сад. *(прилази)*

ПРЕДРАГ

Ено је долази... *(крије се иза капеле)*

ГРОБАР

Толико ту сам година,
Још нисам ово видео,
Каква је сада авет ту?
О, страх ме хвата?
И мене који сам ноћу копао,
Сад дању од авети страх спопао.
Ја морам отићи само,
Па макар животом платио. *(прилази)*

ПРЕДРАГ

Ха ту смо јел'? Ха! ха, ха.

ГРОБАР

О милост! милост! Ко је то?

ПРЕДРАГ

Нема милости!
Којим си послом амо дошао?
Где чувам ја.

ГРОБАР

Та ја сам гробар...
Па дођох да обиђем...

ПРЕДРАГ

Не слушам те, ти си сатана!
Ту ћеш скапати! Ха, ха, ха!
Ја ћу да одлазим. *(пође, обазире се)*

ПОЈАВА III

(Долазе Милеса, Љубинка, Стефан)

МИЛЕСА

О тужни гробе мога Љубише,
Како си усамљен. *(плаче)*

ПРЕДРАГ

Ево замислих,
Ево несрећних, које завих ја,
У црнину.
Морам утећи, песмом ченати,
Јер биће плача, биће клетве ту.

ГРОБАР

Милост госпођо! Одрешите ме.

ЉУБИНКА

Оче, но је оно свезан за дрво?
Моли преклиње — мене је страх.

ГРОБАР

Молим вас, одрешите ме . . .

СТЕФАН

Ко си ти, шта тражиш ту?
Ко те је свезао?

ГРОБАР

Па ја сам гробар.
Свеза ме један паносник,
Сад бише ту.

СТЕФАН

А зашто те он свезао?
Ко је био то?

ГРОБАР

Ено га господару!
Онај је био то.
Хтеде ме овде убити.
Кад ја отварах капелу.

МИЛЕСА

Шта ја видим!
То је пролетник.
То је Предраг.

ЉУБИНКА

Јесте мајно, он је то!

СТЕФАН

Зар Предраг ту,
Он је у лудилу амо дошао,
Бог га је довољно казнио.

ГРОБАР

Сад знадем све . . .
Јел' то је био Предраг?
Који је отров насуо,
У чашу сина вашег,
Па сад је полудео.

МИЛЕСА

То је тај несретник.

ГРОБАР

Зато ме не хте чути,
Већ' ме назива сатаном.
А чим је вас углед'о,
Одмах, је одавде побег'о.

ЉУБИНКА

Грозно га Бог је казнио,
За његово дело несретно.
Ум му је оче одуз'о.

СТЕФАН

Да нисмо сада наишли,
И ти би хрђаво прошао.

ГРОБАР

О хвала вам господару!
Ви сте ме спасили.

СТЕФАН

Хајде сад нам отвори,
Ту тужну нашу гробницу.
Сноро ћеш и за ме копати.

ПОЈАВА IV

ЧАСЛАВ

Да јадне душе куда долазе,
Њином јединцу у походе,
Да му не буде време досадно.
О тешка судбо ал' си неправедна,
Над с нама тако поступаш.
Тражих дома, њих не беше.
Знао сам где су.
Јединца свог оплакују.
Јадни мој побратиме!
Дал' си се надао место награде,
Да отров ти добићеш?
И но ти пехар додаје,
Твоја Ружица, твој анђео.
Који заједно с тобом отиде.
Да ипак будете заједно.
Предраг је ту несрећу донео,
Ал' горко кажњен он већ испашта.
Гле нека бура, овде спрема се.
Да их позовем да дому идемо,
Јер може нас олуја овде затећи.

(улази у капелу)

Хајдете мајно, хајде сестрице!
Олуја се спрема може нас затећи,
Па нећемо моћи дому вратит' се.

ЉУБИНКА

Видиш ли брате оног тамо,
Знаш ли ко је?
Оно је Предраг, овде био је.

ЧАСЛАВ

Тешко га Бог је казнио?
Па оставимо га.
Нек' ради што му годи сад,
Хајде журимо се, биће непогоде.

ГРОБАР

Грозно се време нама спремило,
Још једну рану имам копати,
Ал' сад не могу.

ПРЕДРАГ

Одоше сви, сад ја ћу ту,
Да с' њима останем.
Удри, уби ме, гађај, погоди!
О пусти огањ нек' ме упали,
Што ме ти штедиш сило небесна?
Ја ти се противим, ево чекам те.
Грми, пуцај, муњом упали,
Немој жалити, ја ти се не плашим.
Устаните с' гробнице, авети одите,
Отворите с' гробнице, авети одите,
Ја се не плашим. Ја сам панао.
Ни један не сме мени прићи ту,
Јер више неће се гробу вратити.
Где сте? Устајте!
Ћутите и ви, ви се плашите,
Јер ја сам тако ужасан,
Да и авети од мене плаше се.
Ја и међ' њима друштва потражих,
А они неће мене у друштво.
Па над ме нећете, ја ћу ићи сам,
Све ћу вам ране мачем пробити,
Све ћу вам хумне ја разорити,
Да видим хоће л' ноја устати?
(Одјуре — престаје грмљавина)

ПОЈАВА V

(Изилазе четири војника са гробаром)

ГРОБАР

Ко вас је посл'о да га водите?

I ВОЈНИК

Та то је син господара нам,
Па он нас посла да га вежемо,
Јер он је луд па да га водимо,
Ал' где је само?

ГРОБАР

Сад беше ту мало ченајте!
Сад ће доћи он . . .
Ту крај капеле, где леже жртве му.
Он је највише, њих чува.

II ВОЈНИК

Али је страшно ту,
Ветар фијуче, а овде мртвило.
Језа ме хвата када помислим,
Да сам на гробљу међу мртвима.

ГРОБАР

Ништа није то.
Ја нећу ране копати,
Па певам још и шалим се.
Лубање, кости вадим ја,
Па ипак се не плашим.
Једном се само уплаших,
Јер нисам знао да је дошо ту,
Тај исти несретник.
Копајућ' ноћу, певах полако,
Кад поред мене неко протрчи,
Као год сенка с' мачем шибалућ',
Ја нисам знао да је то он.
Већ мишљах нека утвара.

А сада опет свеза ме,
Над дођох да припалим нандило,
Ето долази, склоните се.

ПРЕДРАГ

А ево мртвих сад су устали,
Да ми покажу, да се не плаше.
Одите амо, ходите ево вам мач. *(баци га)*
Не бојте се!

I ВОЈНИК

Хајде прилаз'те, па га хватајте,
А ја ћу га везат' конопцем.

II ВОЈНИК

Ја не смем хајде приђи ти,
А ја ћу њега везат конопцем.

ПРЕДРАГ

Ходите! Ништа се не бојте,
Ја друштво желим.

ГРОБАР

И ви сте војници, страшљивци.
Прилаз'те јер мене познаје,
Па ће вам опет побећи.

I ВОЈНИК

Та ја се толико не плашим,
Ал' ипак језа ме прожима.

ГРОБАР

Дај ми тај огртач кукавицо!
Дај да се ја обучем.
(трећи му војник даје огртач)
Да вам ја покажем,
Како се хвата. Јадници!
Хајде ви полако. *(прилази)*

ПРЕДРАГ

(дохвати га)

Но, па ходи руку дај,
Ја сам жељан, пријатељства.
Ходи утваро!

ГРОБАР

Јаој, до ђавола није пријатно,
Да човек с' њиме ни руку дохвати,
А коме се грли још?
Хајде прилаз'те, чујте овамо,
Јер нећу с' њиме сам се рвати.

I ВОЈНИК

Хајд' до ђавола! *(прилазе сви, хватају га)*
Зној ме проби свог.
И то хладан зној.

II ВОЈНИК

Мени је опет врућина.
Сва ми се коса подиже.

ПРЕДРАГ

О, па шта ћете?
Да нећете са мном у гроб заједно.
И то пристајем, свежите добро.
Да видим како код вас доле је,
Да л' се ви тамо борите?
Са злбом, пакошћу — ко ми горе.
Ал' ко ће чувати ову постељу?
Док не дођем ја.
Једна се хијена ту ми прикрада,
Чувај је ти друже што цвокоћем,
Зар тако хладно овде горе је.

I ВОЈНИК

Нек' чува, ко ти до сад чувао,
Ја и сад бојим се.

II ВОЈНИК

Хајде полази! . . .

ПРЕДРАГ

Ето води ме кроз све гробове,
Ја ћу ћутати.

ГРОБАР

Водите га хајд једном одавде,
Ево ти огртач. *(свлачи га)*
Скоро ћу за њег' раку копати.
(Предраг позна гробара)

ПРЕДРАГ

Где ти си то хијено?
О пуштајте ме авети,
Да је убијем, да не украде,
Пуштајте чујете л'?
О, та и ви сте хијене!
Ви нисте дакле авети?!
Кад ме не пуштате је л'?
Ал' напо да ме свежете?
Па пите крви ево вам,
Стојим и чекам вас.
Или ме водите у јазбину,
Па да се тамо частите,
Ево идем, али пазите,
И крв је моја отровна.
Ха! ха, ха, ха.

(З А В Е С А П А Д А)

V ЧИН

Слика VI

ПОЈАВА I

Дворана Прелимирова

ДРАГОШ

Хеј, тужна кућо!
Каква у те сада чамотиња влада?
Куд год се окренем, све још те подсећа,
На прошле дане.
Ал' их нема више!
Гле како си зачамио! Нема ти душе.
Јер нема Ружице више, оне мирисне,
Што са својим гласом целу те оживи.
Па нема ни младог господара,
Који те често и ружио био.
Ни сам те сада господар не гледа,
Он је занемео, више не говори,
Иако говори а он те проклиње.
Нема ни за то више он милости,
Већ и тебе ето горно сад пренлиње.
И ако је у те и срећне часе проводио.
И одрастао.
Ал' он и сам себе проклиње,
Тужно га је сада само и видети.

Седе му власи још кресе оборену главу,
Ал' као да човек није, но да је лажна сенна.
Такав сад изгледа.
Једва ногом крочи и ако нуда пође,
А где седне ту му и цео дан прође.
Па зар је то живот? — Не!
То је само мучење. *(спази га)*
Ево долази!

ПОЈАВА II

ПРЕЛИМИР

Ох једва се крећем, помози ми сине,
До оне столице. *(показује руком)*
Да одморим мало изломљено тело.

ДРАГОШ

Хајте господару!
Ослонте се на ме.

ПРЕЛИМИР

Хвала ти сине!

ДРАГОШ

О Боже велики! Свакога сачувај.
Јадни господару, шта си дочекао!

ПРЕЛИМИР

Шта те гони сине да уздишеш?
Што си тано тужан?
Та ти си бар млад!

ДРАГОШ

Нен' ми опростите, драги господару,
Ал' тешко је мени, да вас гледам тано',
Усамљени као један бор у шуми,
О, сад видим да је Бог неправедан.

ПРЕЛИМИР

То није истина Драгоше!
Ја сам то заслужио, што сада трпим,
Мене прати клетва, ма где да се кренем,
Ох, та једва ченам да се смирим једном.
Ал' ипак је мени тешко и умрети,
Јер ме савест кори, да бадава живих,
Шта сам учинио? —
Све што ја урадих беше неправедно,
Па вреди ли онда што год живот тај?
Са којим ја живим!
Ја се пређе теших бар једином надом,
Докле ми Ружица јоште жива беше,
Њена једна реч'ца, беше благи мелем,
Ал' ето баш за то, и њу ми отеше,
Па ја јоште живим. *(заплаче се)*

ДРАГОШ *(полако)*

Вазда то говори и проклиње себе,
Јадни створе! Што је много — много.
Ал' ти јоште сносиш.

ПРЕЛИМИР *(наставља)*

Па и једног сина ја имађах пређе,
Али где је сада?
Послао сам свуда, да га војска тражи,
Још га не нађоше.
Неће га ни наћи, у то већ верујем,
Јер је и он негде живот докончао.
Ја још сам живим од млађих толико,
О узми и мене, крв не хрли нико.

ПРЕДРАГ

Прођите се тога добри господару!
Што је било, било воља је свемоћног,
Поштедите себе.

ПОЈАВА III

I ВОЈНИК

Господару ваш је син доведен.

ДРАГОШ

Је л' млади господар Предраг?

ПРЕЛИМИР

Где је? Довед' те га амо!
Ја већ мишљах да је изгубљен.
Нек' дође амо.

I ВОЈНИК

Сад ће одма доћ'. *(одлази)*

ПРЕЛИМИР

Дал' ме још познаје, о па признаћу му све.
Ваљда било би ми лакше.
О Боже поврати му ум!

ДРАГОШ

(полако)

Од тога нема ништа.
Са њим — свршено је све.

ПОЈАВА IV

(улази Предраг везан са војницима)
(трза се)

Где ће те ме амо? Ово је пакао!
Ту видим саму крв!
О пуштајте ме!
Где ено га сатана!

ПРЕЛИМИР

Он је, он је то!
Ходи сине оцу своме. *(прилази)*

ПРЕДРАГ

О ти си то! Бежи убицо!
Ја сам осветник!
Проклетство твоје, мене поче још,
Њих нема више.

ПРЕЛИМИР

Проклетство! Он знаде све!

ПРЕДРАГ

Даље убицо ја те гнушам се,
Даље сатано пак'о ти је син.

ПРЕЛИМИР

Ја сам то заслужио,
А он га сноси сад.
Предраже ти си мој син,
Проклетство своје мајке, сносиш ти.

ПРЕДРАГ

Отрова! Убицо! Ха, ха, ха!

ПРЕЛИМИР

О водите га! Престани!

ДРАГАН

Вод'те га у собу до ове. *(показа руком)*
Ја ћу сад доћ'.

(војници одлазе са Предрагом)

ПРЕЛИМИР

Одрешите га, па га водите.
Драгоше собу њему спремићеш,
Мач му не дајте, врата затвор' те,
Да не би себи живот узео.
О ја већ не знам више шта ћу сад,
Како ми снага већ не сустане.
О убите ме! Јер смрт неће доћ',
Ја не смем ову доченати ноћ.

ДРАГАН

Тешите се господару! Што је још жив.

ПРЕЛИМИР

А шта му вреди живот тај?
Драгоше ти се бринућеш,
О моме јадном Предрагу,
Још ту ми молбу испуни.

ДРАГАН

Ваша је молба заповест.
Не брин'те више о њему,
Све ће он тамо наћи.
Само спокојства никада. *(одлази)*

ПРЕЛИМИР

Што мени Боже не узе ум?
Да ову грозну јаву не гледам.
Да је не видим да је нечујем,
И тај једини па и он је луд.
Самог ме оставише да јадујем туд.

ПОЈАВА V

ДЕСПА

(у црнини)

Господару! Дођох да речем вам,
Збогом, ја идем дому своме.

ПРЕЛИМИР

Ходи кћери да те загрлим.
Па зар и ти, што ме остављаш,
Да сам у овој пустоши живим.
Остани код мене, бар још који дан.

ДЕСПА

Не могу господару!
Где год се окренем видим Ружицу,
Свака ме стварчица на њу подсећа,

Свана ми сузу из она пролива.
Шта ћу ја туд?
Идем да једном у свет погледам,
Не бих ни онај час заборавила,
Који ли једнако пред очима лебди.
Ја је прежалит' овде не могу,
Јер ми свана ствар буди успомену,
А свана успомена везује за њу.
Ох јадна Ружице!

ПРЕЛИМИР

О иди кћери, право ми говориш,
Што бих и тебе ту унесрећио,
Да чамиш са мном овде заједно,
Иди ти имаш још младости,
Ти си тек ружа што се развија,
Па тражи своје срцу прилику,
А ја ћу овде сам чамовати,
Док једном мени часак не дође.
Да се опростим мука великих.
Бежи одавде из ове пустоши,
Да и те не снађе каква несрећа,
Што прати ову кућу проклету.
Па ако што год теби устреба,
А ти ми дођи опет овамо,
Ја ћу гледати да ти учиним.
Још ако могу добро ја чинити.

ДЕСПА

Збогом господару!
Ја ћу се увек часа сећати,
Што их проведох овде с Ружицом,
И зло и добро ми смо делиле.
Збогом остајте!
(пољуби га у руку)

ПРЕЛИМИР

Збогом кћери, жур' се одавде,
Па над год сетиш се своје Ружице,
Запали где год једну свећицу,

За покој душе њој и Љубиши.
Помол' се Богу кад год и за мене,
Не бил' ми душу брже примио,
Да ове тешне муне оставим.

ДЕСПО
(полази)

О збогом кућо, у коју проведох,
И добре и зле дане младости.
Морам' те сада да оставим,
Јер друкчије не могу.

ПРЕЛИМИР

И тај једини анђ'о у кући,
И он побеже. А ко и не би бегао?
Кад све је мрачно све је ужасно,
Од сване слике машта створи тек,
Ненанве сенке мрачно, тајанствене.
Ко да је кућа наквог демона,
Па у њој легло самих сотона.
Нико ми ето и не долази,
Свани се боји куће проклете.
Где ми је Стефан? Где је Часлав тај?
И они бегају.

ДРАГОШ

Господару, Предраг трани мач,
Па бесно виче што му не дајем,
А све је својом руком сломио,
Што је по соби својој сломао.
Ја не знам шта ћу са њима чинити.
Нит' пије што.
Нити кад спава, па бојим се биће зло.
Дођох да јавим, да не будим кривац ја.

ПРЕЛИМИР

Зато ми долазиш?
То сам знао ја!
Ти ми све црне вести доносиш.
Недај му мач, јер живот узеће.

Нек' све ми поломи, за ног чувам то.
Хеј грозна судбино дон'ле ћеш овако?
Иди ми с' очију, више не долази,
Нит' нога мени пуштај овамо.
Хоћу да сам сам.

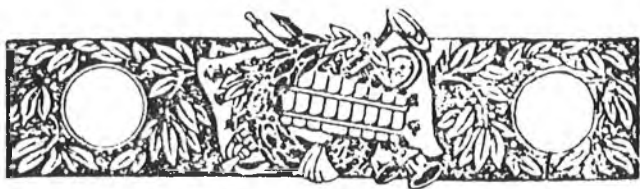
ДРАГОШ
(полако)

Ни за ме нема више милости,
И ја ћу ићи сада дому свом.
Господару, збогом!

ПРЕЛИМИР

Иди ми с' очију!

(З А В Е С А П А Д А)

V ЧИН

Слика VII

ПОЈАВА I

Соба Предрагова, по њој разбацане ствари. На једном зиду виси огледало у општем нереду, на задњем делу позорнице на средини рикванда врата.

ПРЕДРАГ

Ох грозно дело руку паклених,
Што учиних злбан, злбом заслепљен,
Ја убих сестру убих љубав ми,
Отровах друга — зета несрећна.
О душо моја, душо паклена!
Шта имаш сад?
Нит' љубе имам, нит' сеје миле.
Нит' друга свога, храбра витеза.
Нико л' не гледа, свако клони се,
Од црна демона, душо паклена,
Од њега сваки преза страхује,
Јер то наслада?
Бежи ми слика црна ужасна,
Сам то ја створих али даље беж',
Кад ја се плашим од тебе сад,
Како изгледам другима тад.

Ох, ни сна немам ни часак мира,
Од сени презам, чујем само плач,
А немам мач.
И то ми благо ето узеше.
А ја се страшим, да га тражим пак.
Та ја сам бедан, ја сам ужасан,
Сваки већ бега и без мача мог.
А да га имам, та ја не знам кад,
Вид' о би опет човена тад.
Ох сна, сна ми дајте!
О дајте ми мира', ма и један час.
Бесне утваре, још бешње урлајте.
То је сан грознији од вашег гласа.
Та ја сам чудо, чудо од ужаса.
Сестру сам своју љубити хтео,
Па место љубве у срце баш,
Забодох нож.
Ал чујте још,
Јунака храбра, витеза, друга,
Кога љубљаше сестра ми страсно,
Ја убих мучки, убих га гадно,
Отровах њега подло ужасно.
Па шта учиних шта имам сад?
Нит' сеје имам, нит' љубе миле,
Нит' друга свога, нит мира тек,
Кроз цео век, кроз век ужаса,
Патње и бола да се провлачим,
Да живим тако, та то је пак'о.
Ох, помозите ми вичем очајно,
Молим и плачем, очајно тужно,
Дерем се, вичем, грдим и псујем,
Грозно и ружно.
Та нигде душе, нигде жива створа,
Сваки ко дође он је од мрамора,
Свак' ћути уздише, па бега и виче,
Гле, нано је страшан!
Па да' сам тај баш ја?
Ах, ево олгедала! *(гледа на огледало)*
Боже ужасну слику ја видим,
То нисам ја, то је сатана,

Гле, како крвнички гледа,
Боже, о страшна слико!
Грозна си ти (*разлупа га*) нестани!
Гле, како звечи чудно срча та,
И она страда од мога зла,
Па шта сам ја?
О, реците ми, зборите што,
Да чујем глас, дал' вас разумем,
Дал' сам још човек или сатана,
Рец' те ко сам ја? Дал' душа зла?
Ха, ха, ха, ха, ха, ха!
Смејем се, плакат не удем,
Плачем ли, ја урлам ко каква звер,
Пакосан сам, зао права зверска ћуд,
Да плачем, а сузе нема ни од нуд.
О, где сте људи чујете л' ми плач,
Осећате л' муке које носим ја,
Кад позно у ноћ ја још немам и сна.
Ох дајте мач.

РУЖИЧИНА СЕН

Касно тај плач.

ПРЕДРАГ

Чус'те ли глас, о чус'те л' реч?
Ко збори то? Ко тражи сад?
У ово доба патњу и јад?
Ал' где је тај?
Ја чујем речи, ал' где си ти?
Хоћеш ли зла? Друже несретни.
За зло сам само створен ја,
Тражим ли сна?

РУЖИЧИНА СЕН

Не, драгана!

ПРЕДРАГ

Драгана рече, где је онда он?
Он није овде ту је само јад,

Ту нема места за љубав и пад.
Ово је пак'о, а ја демон црн,
Тражи другог пута, овде је само трн.
Па где год пођеш, муне паклене.
За наду, љубав нису створене,
Већ за грозне звери као што сам ја.
Од самог зла.

РУЖИЧИНА СЕН

Не плашим се ја!

ПРЕДРАГ

Бежи од мене иди бар ти,
Па мирно спи. Ти не знаш јад,
Ти само знадеш љубав и над,
Па где ћеш сад.

РУЖИЧИНА СЕН

У зло и јад.

ПРЕДРАГ

Тражиш ли мртве?

РУЖИЧИНА СЕН

Да, твоје жртве.

ПРЕДРАГ

Збори шта изрече ти?
Реци ко си сад, кад тражиш смрт,
Оди, оди даћу моју крв,
О свети жртве што падоше две,
Од злобе моје обе...

РУЖИЧИНА СЕН

Невино.

ПРЕДРАГ

Приступи, где се, оди ближе још,
Узимај мач па удри на,
У срце гадно овог демона,

Страшљивац ниси нити јунак лош,
Над те не плаши овај зверски плач,
О, упознај мач.
Спаси ме судбе зле.

РУЖИЧИНА СЕН

Не, још не.

ПРЕДРАГ

О, зар још нећеш мало ти је још,
Оћеш крви моје да се напијеш.
Ево ти на. (*раздере груди*)
Ал' и ти нећеш крв од демона,
Јер и крв моја отровна је сва.
Ох, јадни, јадни бедни...

РУЖИЧИНА СЕН

Љубиша.

ПРЕДРАГ

И име му зна, о та ти си смрт,
Оди ја те молим, ево влечим гле!

РУЖИЧИНА СЕН

Још је рано, не!

ПРЕДРАГ

Па ко си ти реци, над све тајне знаш,
Оди бар ближе да те угледам,
То рухо твоје да бар знадем ја,
Ко ми не да сна?

РУЖИЧИНА СЕН

Недам ти ја.

ПРЕДРАГ

О, па ти оћеш да ме умориш,
Са грозном смрћу ти ми недаш сна.

РУЖИЧИНА СЕН

Ја враћам бôle мога драгана.

ПРЕДРАГ

Ох, тол' не моћи већ не тренух ја,
Снага је моја већ сва сломљена.
Ал' ко је она? Шта ми рече... да,
„Ја враћам боље мога драгана“.
Рече ми она јадни Љубиша.
О, ево иде ено видим лица,
Ах, видим и рану крвца рече још,
Сад знадем ко је, ох оно лице,
Ах то је...

РУЖИЧИНА СЕН

Твоје сестре Ружице. *(полако прелази преко бине)*

ПРЕДРАГ

Ружице, ти си милост, милости!

РУЖИЧИНА СЕН

Ти милост тражиш а имаш ли ти,
Ти отров дајеш место милости. *(одлази)*

ПРЕДРАГ

Ох, Боже, Боже, тешко касниш ти,
Ах, ноћни часи ал' сте паклени,
Ох Боже, што ми даде судбу злу,
Ах, сам је, сам је ја заслужио њу,
Ружице, Ружо... сестро,
Нема је... *(избија дванаест сати)*
Дванаести је час, глуво доба зар?
Па то беше сан, ал' не, не,
Заборавих ја та ја немам сна.
Ха, ха, ха, ха, ха!
Гробна је тишина, црни густо мрак,
Нигде живе душе, нит' месеца зрак,
Ово је гроб... Дал' нисам роб?!
Не, двор је мој — ал' где ми је мач,
Да скратим муке, нема није ту,
Ох, дајте мач! — ох дајте мач! —
Имате л' срца, стене, дувари?
Имате л' душе грозни чувари?

О дајте мач, очајнику ми.
Ох ладне стене тврди намени,
Иде неко зар? Не, не верујем.
Мене мрзе сви, сви ме презиру,
Ипак иде зар?... Да то је чувар
Тише, само мир...
Ох иде неко...
Пауци мрежу сплетите, помозите и ви,
Хијене ви се радујте, ево вам црви зар,
Гробари рану копајте, срећан долази леш.

ЧУВАР

Зар још не спава он?
Грозна му судба одузе и ум.
Ево га наг, необучен, знојав сав,
Милости звасте ли ме ви?
Зар још нисте легли, кад већ сваки спи!?
Да ли ме чује?

ПРЕДРАГ

Чује те да,
Ох, (*љуби мач*) ово, ово то је светиња.
Идите сад, још ченате зар?

ЧУВАР

Милост господару, ја сам вам чувар,
Ох, дајте мач јер оде глава ми.

ПРЕДРАГ

И ти ми не даш милост,
И ти ми не даш сна,
Не дам ти мача ја — иди сад.
Чујем шта зборим ја, — хоћеш смрт?

ЧУВАР

Ја не смем натраг без мача тек,
Смрт ме и там' чекао па и овде нек'.

ПРЕДРАГ

Па ево ти на (*прободе га*) доста патим ја!

ЧУВАР

Проклет — створ — на — (*умире*)

ПРЕДРАГ

Проклетство на мене опет.

О, то је слава тек.

Па ја не марим више. (*дине мач*)

Ово је мени лек! —

Сечиво ово оштро, о то даће ми сна,

Вршиће службу своју, смрти је намењена,

У руци чувара шта је? Оруђе плашње тек,

Овако напиће с' крви жедно је нек,

Завршим боле, јаде, муке и патње ми,

О бедни чувару, од твога мача паде ти.

Одите демони сада, та где сте ви?

Одите гледајте како и бедник слаткости,

Оруђе теби хвала унапред кажем ја,

Погоди нуда треба учини патњи крај.

Ево већ свиће зора, о та лепа је да тек,

А мрак нек носи собом и један, јадан век.

Демони палите ватру, ево вам друга још,

Хијене, спремте се ево вам крв, и врела крв.

О, ево сна слатког, вечног сна,

Ха, ха, ха...

(З А В Е С А П А Д А)

К Р А Ј

ПОГОВОР

САМРТНА КЛЕТВА ЖАРКА ЛАЗАРЕВИЋА

Ниједан књижевни рад песника, приповедача и драмског писца Жарка Лазаревића не носи тако рани датум као његов позоришни комад *Самртна клетва*. Историјску драму у пет чинова, која се догађа на српском двору у Требињу при свршетку Десетог века, двадесетогодишњи поета Жарко окончао је 25. децембра 1905. године, пре него што је објавио и ретна своје поезије. Све што је написао и објавио у потоњем десетогодишњем магловенију десило се после *Самртне клетве*. Овај Лазаревићев драмски првенац понуђен је Народном позоришту, изван уобичајених и популарних конкурса, 7. новембра 1907. године, а одложено за боља времена, дакле одбијено, 8. маја 1908. године и заведено истог дана у архиву националног театра под редним бројем 871. Данас се ова драма у неколико различитих верзија, као и остали његови драмски рукописи, чува у Музеју позоришне уметности Србије.*¹

Жарко Лазаревић родио се 7. јануара 1885. године у Нишу у чиновничкој, а потом трговачкој породици, оца му Петра. Мајна му Јулија потицала је из угледне јеврејске породице Клајн. Основну школу и два разреда

*¹ Архив рукописних дела Музеја позоришне уметности Србије, заведено под бр. 19327.

гимназије свршио је у родном граду, а војно-занатлијску школу окончао је 1902. године у Крагујевцу, где му се породица преселила. По завршетку заната није одолео искушењу званом путујуће позориште. Пет година једе горак хлеб путујућег глумца обилазећи места у Србији, Босни и Херцеговини, Далмацији и Славонији. Глумац Народног позоришта у Београду био је две године (1907—9). Играо је запажене роле, али убрзо напушта глуму и постаје благајник Дунавског кредитног завода, позналијег као „весела банка“, у коме су нашли уточиште и други уметници. У банци ради пет година, али у исто време пише, ствара, објављује и припрема се за студије режије при Бургтеатру у Бечу. Али све његове амбициозне планове прекида избијање Првог светског рата. Иако слабог здравља и ослобођен војне обавезе, сматрао је као своју патриотску дужност да се пријави за добровољца. Није могао да раздвоји своје певање и мишљење, па са својим другом новинаром Дарком Рибникаром одлази на фронт. Кажу да је пред полазак рекао: „Ја сам написао *Ћесару чуј ме* и ја морам у рат.“^{*2} Обојцу, нажалост, чека слична, нелепа судбина. Распоређују га за благајника пољске болнице славне Прве армије Војводе Живојина Мишића. У њој бива заражен пегавим тифусом, од нога умире већ 19. јануара 1915. године у Осечини, крај Ваљева. У истој болници, у истом налету епидемије страда и велика српска сликарка Надежда Петровић. Био је ожењен Маријом Герман, унуком познатог глумца, редитеља и драмског писца Милоша Цветића (1845—1905).

За својих тридесет лета написао је подоста и објављивао почесто. Своју потребу да се сакрије и остане анониман задовољавао је користећи многе псеудониме и шифре као што су Ж. Л. фон Петерсфелд, в. Петерсфелд, Жарко Лаз. Петропољац, племенити Петропољац, Милан Јорговановић, Жил и друге. Очигледно да је своја нова имена најчешће изводио из очевог имена — Петар,

^{*2} Милена Никוליћ *Забрављени песник, драмски писац и глумац Жарко Лазаревић 1885—1915*, Театрон, бр. 5, стр. 75—80, Музеј позоришне уметности Србије, Београд, 1976.

а поседовао је и породичну Повељу из 1801. године, коју је његов предак добио од Франца Другог за храбро држање под Бечом у одбрани од Турака и она је давала право потомцима да испред свог имена стављају титулу фон. У периоду од 1906. године, па до своје трагичне смрти објављивао је песме и приче у многим листовима и часописима, али ће на крају крајева остати запамћен песник који је громко ускликнуо *Ћесару, чуј ме.*

Ћесару, чуј ме!
Ћесару, чуј ме! Још има дана
Још има лена, још има пута,
Да се исцели та грдна рана,
Са срца нашег крвава, љута!
Још који час нас само раздваја
Од непамћене, од љуте војне
Канву је само водила раја,
Од силине бојне.

Ћесару, чуј ме!
Залуд су онда корпуси силни
И регименте што шаљеш амо,
Ал знаш ли ко су војници твоји
Знаш ли ћесару? Јер ми их знамо.
То није војска одушевљења,
Одбрана груде која их роди,
Јер то су синци гора и стена
На разне стране што их пут води,
Ал међу њима, крв наше крви,
Чуј ме ћесару, војник ти први!

.....
Залуд је стега, залуд су ланци,
Њих нећеш спутат, они су диви
За њих су радост убојни кланци
Још за нас само они су живи.
Ћесару, чуј ме, та војска твоја
Што на нас креће, браћа су моја.
.....

Балкан већ тиња, варнице лете
Али кад букне плам груде свете
Тај чуј ћесару!

.....
Залуд су онда корпуси, чете
И регименте... На јатагане
На бајонете та војска твоја
Још била није. Ал браћа моја
Још су јунаци, још су горштаци
Жељни јуначка крвава боја.
Уз брата брат је, уз дива див је
Уз усклик свети,
Смрт ил слобода,
Ћесару, чуј ме!

.....
Крв није вода!

Настала 1908. године као реплика на аустро-угарску анексију Босне и Херцеговине и представља директно обраћање песника ћесару Франђи Јосипу Првом. Потом је постала поклич српског народа у свим потоњим војнама. Ова најпознатија и најпопуларнија песма Жарка Лазаревића није уврштена у *Антологију* Богдана Поповића, као ни у потоње збирке најбоље српске поезије, а чак ни у оне које се баве само родољубивом поетином. Један други велики уметник Добрица Милутиновић, песников лични пријатељ, који је често говорио *Ћесара* на отвореном простору пред раздраганом масом, снимео је своју интерпретацију ових стихова на грамофонској плочи, која је сачувана у Позоришном музеју. Она често служи као један од ретких живих докумената раскошних позоришних дарова можда најбољег српског глумца свих времена. Данас многи знају ко је био Добрица, али ретко коме је знан писац заносних стихова.

Писао је много за своју прву љубав — позориште, али за сада се зна да су му изведена само два комада. *Косовска трагедија*, драмска песма у четири певања, с прологом и епилогом, прво је била изведена на сцени Народног позоришта у Београду 13. јула 1913. у режији госта из МХАТ-а Александра Ивановича Андрејева, са де-

кором такође госта из Русије Владимира Владимировича Балузена и музиком нашег Петра Крстића, а потом и у новосадском Српском народном позоришту 19. децембра исте године. Ова најпознатија драма Жарка Лазаревића штампана је у више наврата,^{*3} тако да није дошла у обзир за објављивање у едицији *Драмска баштина*, мада на основу својих вредности то заслужује. Убрзо потом игра му се у Београду *Угашено огњиште*, драма из сеосног живота у пет чинова. Премијера коју је припремио Илија Станојевић, као редитељ, са композитором Божидаром Јоксимовићем била је 19. априла 1914. У заоставштини нашег писца пронађена су још неколика драмска дела, једно од њих је и *Самртна клетва*, историјска трагедија, за коју није извесно да ли је играна. Поуздано се зан да је 1905. године када је *Клетва* написана и годину дана касније Лазаревић био глумац путујуће дружине Драгутина Крсмановића.^{*4} Репертоар овог позоришта није још реконструисан. Али са сигурношћу се може тврдити да до сада није штампана. Први пут се то чини у трећем колу *Драмске баштине*.

Овај драмски првенац племенитог, не само по титули, песника више је него значајан за проучавање целонупног дела Жарка Лазаревића, па и историје наше драмске књижевности понаособ. Иако, је историчари драме, они малобројни који су имали прилике да је у рукопису прочитају, сврставају у опште ванећи тренд српске историјске трагедије.^{*5} Међутим, ми смо више склони да је сврстамо у ред историјске мелодраме. Оскудни веродостојни историјски подаци о Десетом веку на требињском двору и „жупанским временима“, када се радња комада догађа, нису једини и одлучујући разлози за ованку тврђу и ауторово усмерење ка интимној драматургији. Како Марта Фрајнд дефинише жанр историјске мелодраме оно што је одређује као подврсту је то да се анценат

^{*3} Жарко Лазаревић *Косовска трагедија*, четири певања са прологом и епилогом, Штампарија „Мернур“ Милорада Стефановића, Београд, 1913.

^{*4} Боровоје С. Стојковић *Историја српског позоришта*, Театрон бр. 15—16, стр. 470, МПУС, Београд, 1978.

^{*5} Милена Николић *исто као 2*.

ставља на „емотивну, а не на друштвену садржину“.⁶ Овом приликом, за разлику од певања о 1389. години, много више од историјских догађања нашег писца је интересовала људска судба његових јунака. Драмски јунаци *Самртне клетве* су само људи од крви и меса, које више брину обичне бриге, него историјска судба свога национа, тако да она није типична српска историјска трагедија, која је била преовлађујући позоришни жанр од друге половине Деветнаестог века, па све до Првог светског рата. Страст и патња, љубав и мржња, верност и родоскрвност су доминантне теме које односе превагу над војевањем са љутим непријатељем, овог пута некаким Грцима. Самртна љубавна прича, несретна судбина, трагично пострадање, испаштање грехова отаца — све су то драмски мотиви које песника Жила, како је текст потписан, много више занимају од историјске судбе српског народа, која је овде некако у другом плану. Трагедија која се одиграва на двору требињског кнеза Прелимира може сасвим слободно да буде означена као класична мелодрама, која је смештена у псеудоисторијске околности али исто тако могла је да се збуди и у било које друго време. Несретна инцестуална љубав, двоструко убиство, вечно прогонство, самртно лудило и неминовни суицид омраженог главног јунака Предрага чине окосницу драмске приче *Самртне клетве*.

Иза ове драме у надахнутом стиху, која је писана у ваљаном десетерцу, препознаје се врстан песник, писац потоњих популарних строфа. И не само даровити поета, већ и добар познавалац театра и његових законитости, који вешто конструише радњу, развија причу и гради ликове. Ако треба у домену дармске технике нешто замерити онда је то што убиство двоје несуђених супружника прелепе Ружице и храброга Љубише долази прерано. Трагедија, има се утисак, као да се ту завршава, а праведно пострадање злочинца делује као продужени епilog, који заузима половину комада. Лудило и тотално помрачење ума као казна двоструко је заслужена у првом реду делатном драмском кривицом самог глав-

⁶ Марта Фрајнд *Историја и легенда у српској историјској драми*, Драма нб. 7, Нолит, Београд, 1987.

ног јунака, а у другом нивоу испаштањем кривица отаца и праотаца, која сустиже Предрага, коме боље приличи име Недрага. Ако је потребно тражити евентуалне узорне нашег драматичара онда дајемо за право онима који налазе несумњив Шекспиров утицај, што за једног младог путујућег глумца са знањем два језика, немачког и француског, није ништа необично. Нарочито, ако се зна да смо се у то време, са славним енглеским драматичаром упознавали не преко изворника, већ најчешће преко немачких превода. Ову драму и по данашњим мерилима вредности краси лепота стиха, богатство језика, трагична узвишеност, ваљана драмска конструкција и нијансираност карактера.

Занимљиво би било чути разлоге и образложења која су тадашњи драматурзи Народног позоришта у Београду славни Бранислав Нушић и Риста Одавић навели одбијајући да ставе на репертоар те давне 1907. године *Самртну клетву* Жарка Лазаревића.

ДУШАН Ч. ЈОВАНОВИЋ

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

До сада објављено:

Књига 1

Јоаким Вујић
ШНАЈДЕРСКИ КАЛФА
(1960)

Књига 2

Бранислав Нушић
ИЗА БОЖЈИХ ЛЕЂА
(1964)

Књига 3

Бранислав Ђ. Нушић
NE DÉSESPÉREZ JAMAIS!
НЕ ОЧАЈАВАЈТЕ НИКАД!
(1989)

Књига 4

Бранислав Ђ. Нушић
ПРЕДГОВОР
(1992)

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ПРВО КОЛО

Књига 1

Панта С. Срећковић
БОЈ НА ДУБЉУ

Књига 2

Милун Т. Ибровац
БОЖИЈИ СУД НА МЕНДИНОМ БРДУ

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
БОГОМИЛИ

Књига 4

Илија Вукићевић
ЛЕПА БУЛА

Књига 5

Живко М. Романовић
ПРОКОП

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ДРУГО КОЛО

Књига 1

Милорад Поповић Шапчанин
ДУШАН СИЛНИ

Књига 2

Милорад Поповић Шапчанин
ГОСПОЋИЦА КАО СЕЉАНКА

Књига 3

Милорад Поповић Шапчанин
ТРНОВА КРУНА

Књига 4

Мита Поповић
КРВАВИ ПРЕСТО

Књига 5

Светислав Ђурђевић
ЛАЖНА ИСПРАВА

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1

Мита Поповић
НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2

Жарко Лазаревић
САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3

Жарко Лазаревић
УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4

Жарко Лазаревић
КРОЗ ШИБУ

Књига 5

Тодор Пинтеровић
ЈУРМУСА И ФАТИМА

CIP — Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

886.1-21

ЛАЗАРЕВИЋ, Жарко

Самртна клетва : трагедија у пет чинова, седам слика / Жарко Лазаревић ; [уредник и приређивач Душан Ч. Јовановић]. — Београд : Музеј позоришне уметности Србије, 1996 (Београд : Србоштампа). — 99 стр. ; 20 см. — (Библиотека Драмска баштина ; коло 3, књ. 2)

Тираж 500. — Стр. 91—97 : Самртна клетва Жарка Лазаревића / Душан Ч. Јовановић.

ИД=48429580

Библиотека
ДРАМСКА БАШТИНА

ТРЕЋЕ КОЛО

Књига 1

Мита Поповић
НАШИ СЕЉАНИ

Књига 2

Жарко Лазаревић
САМРТНА КЛЕТВА

Књига 3

Жарко Лазаревић
УГАШЕНО ОГЊИШТЕ

Књига 4

Жарко Лазаревић
КРОЗ ШИБУ

Књига 5

Тодор Пинтеровић
ЈУРМУСА И ФАТИМА